Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● Шоатта, 10 март, 1979 шу. ● № 30 (6006). ● Мах 2 кепек.

ПАРТЕ ВЕТЕРАНАШНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дукхахча шерашка беркате болх барах, областной партийни организаце общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах а КПСС мугIарашка боли шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Сийлен грамота лойла:

Алироев Асланбек Эльмурзаевича — пенсионера.
Анатченко Иван Устиновича — пенсионера.
Иваненко Павел Игнатьевича — пенсионера.
Карасев Серафим Алексеевича — пенсионера.
Кичевко Василий Кузьмича — пенсионера.
Костюк Серафим Ивановича — пенсионера.
Митаков Сахаба — пенсионера.
Нередко Степан Тихоновича — пенсионера.
Попов Александр Михайловича — пенсионера.
Рангин Василий Фомича — пенсионера.
Шумейшвили Александр Алексеевича — пенсионера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный,
1979 шера 6 март.

Хьинаре къахьега хIара денна!

КОТБАЬННАРАШТА — ЦIЕ БАЙРАКХАШ

1978 шера план толаме кхочашъяра тIехьа лелийна Еррагроссийски социалистически яхье котьълинарг а лаьрхIа гор. Гудермеса хьожаль РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-и карара кара тела ЦIа байрах 6 марте хиннача, города къахьетача коллективан викалий торжественни собране гудермесцашта дIаелар парте Нохч-ГIалгIай обкома бюро члена, НГIАССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова.

Еррагроссийски социалистически яхье толамеш дахарах гор. Грозне Ленински района хьожаль РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-и карара кара тела ЦIе байрах самардийнахьа КПСС обкома политически дешара ЦIагIа хиннача торжественни собране района дIаелар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела М. А. Керимова.

Самардийнахьа Ножай-Юрта хилар къахьетача коллективан викалий собрани. Торжествени хьале КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюро члена, республика Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела С. Н. Кожуховско ножай-юртхоашта дIаелар Еррагроссийски яхье котбаларах царна хьожаль РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-и карара кара тела ЦIе байрах.

— БIАЬСТАННА — КИЙЧО —

ХЬУВКЪАМА ЙОАКХО ЕШ

Ккай хьувкъам лаккбора тIедерзадайча беллий комплекс чакхйоех юртаншарча механизаторашна республика кхашка.

Чакхбаьнначах лаьара февралн шин бетта еррагача республика кхашка дIайихьа хиина органически удобренеш 464 эзар тонн яр. Иза шера плана ахаьега кхоеч.

Органически удобренеш кхашка яхкара кхиин 60 процент кхоачаьльай Ачхой-Мартана, Наурски, Шелковской районий боахамаша. Кхашка удобренеш яхкара баллий хьоккханаш лехагIа да Грозненски, Надтеречни, Наьсарен районий боахамашка.

Юртаншарча механизатораша граждански авиаце балхахоешца цхьана укх шера март тIехкоачаш подкормица яьй 159 эзар гектара — гуракха дийнача алатах 91 процент. Подкормица техники соахкарчул лаккагIа я.

Гуракьа дуъ алатал дийнача еррагача найдаша подкормица яьй Ачхой-Мартана, Грозненски, Гудермесс, МалгIалбика, Урус-Мартана, Шаьла, Шелковской районий боахамаша. Дукхахча боахамашка из болх беш ба.

х х х

Кlеззига ха яьча полкосийн совхосийн кхашка арабохаргъя механизатораша хIаьнах дIакхе агрегаташ, болалургба пятилетка дыьлагIча шерара хьувкъам бахьанира къоесам. Юртаншарча механизаторашна бIаьстан балхашта кийчо кхиита яьй хьаьжех 1979 шера 1-ча марта лаьрхIача Статуправлена дакашка.

Республика бIарчча хьайигарча, тракторий марк дукха хIама на лаьш ерригаа кийча я кхашкарча боахамашта. Гуракьа IайI тоаe саьш хиина тракторий 3473 яр тоальынарш 3423 я, е алатах 99 процент. Тракторий тоахра техники соахкарчул лаккагIа я.

Тракторий тоахра алат тIехкхоачаьльай Ачхой-Мартана, Веденска, Гудермеса, Надтеречни, Наьсарен, Наура, Ножай-Юрта районий боахамаша. Ва боалаш латт из болх кхьча районий боахамашка а.

Кийча да 80 процент кхиарош. 97 процент хIамаш дIакхе механизмий культиваторашни.

ГОТА АРАБОВЛА КИЙЧА БА

Ялат, къийоле юртбоахама культураш кхейран пачхьалкхенга йохкоран укх шера хьалхашка латта декхараш толамца кхоачам дара лард йоллаш ба Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза кхаш лелалераш. Соахка гуракьа 3550 гектара тIа дIадийнача ялата, 523 гектара тIарча дукхкхача шерашка тIаоелача бьнцашта укх денонна самолета тIара ноаькъосталца минеральни удобренешка подкормица яь а баьнна. ХIана гуракьа эйба аьха 2880 гектар лаьтта органически минеральний удобренешца хьаьиден ба уж.

Органически удобренеш хIапэле а 23,5 эзар тонн дIайихьай кхашна, план 15 эзар тонн йолеаш. Из болх дIехо дIахьош ба. Калайни тух тосс бIаьстя юе культураш дIаера кийчдеча лаьтта.

Кхаш органически минеральни удобренешца хьаьидеча хьинаре дакъа лоац ХадисовМусте кулгалдеча мехотрядо. Хатуев Аьнмар вертте латтача кхаш лелалеча бригадо механизатораша: Мамсуров Мохьмаре. Сулейманов Хьамида. Мучаев Моале; минеральни удобрени самолета хьатIакхухьачеч тIайоттIачен кхалнаха: Хадаева Лиэас., Седаева Серажас, Сайдаева Любас, кхьыяр.

ХьатIакхоьчай бIаьсти. Кастта кхашка араяргъя трактораш. Уж ерригаш а хIаьта инитта тIахьаьоза инвентарь а тахан а тIехь болх дIаболабе а кийча я. Из толам боаккхаш къахьетта доакха дакъа лаьцар совхоза механастераш болхлоша. Иштта, еррига техника 23 февраль тIакхоачаш тоаль йоаккхаргъя аьна шоаш дешна дош толамца кхоачаш а деш. Планал соьтIа йиъ трактор тоайир цар.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДОЛЛАЧА ХIАМАН УЙЛА ЯЬЙ

Наьсарен районерча «Октябра 40 шу» ахача совхоза коллективо толамца кхоачашйир 1978 шера пачхьалкхенга ка боля ялати хьайбай продукци йохкара планаш а социалистически декхараш а. 4226 гектар йолча мейдаш хIара гектара тIара оаха чудера дIадахача шера 16,5 центнер ялат, пленах лаьрхIа хиннар 17,9 центнер хиннача. Пачхьалкхенга декхар 6316 тонн, план 5300 тонн хиннача.

КПСС ЦК ноябрьски (1978 шера) Пленума решенеши цу Пленуме шие къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Председателс ноаькъоста Л. И. Брежнева белгальяь положенеши выводаши ларде а лувцаш, иттлагIа пятилетка кхоачашъеча шоашкара доагIа дакъа лаца лаьрхIача соцхоза къахьегамхоша 1979 шера лаьккара социалистически декхараш тIаийцад. Цар лаьрхIад 1620 гектар йолча майда тIа хьаькIаш дIас а хIара гектара тIа 28 центнер фуальъкa хьаькIаш йолаш уж хьуакъае а. Цул а тIех да шоаш лелалеча лаьтта хIаре гектара тIа 40—45 центнер кхее лерхIача Гелисханов Юсапа, Кодзоев Бахьаудина, Даурбеков Яхьяс иштта кхы болча тха гIорбаьннача звеньевойша тIаийца довхарой.

Коллектива къахьега м а хьинар айдаьд дукха ха йоацаш арабаьннача «1979 шера бIаьстан балхашта кийчо аран уж чакхдахаран кхы тIа а де дезарех» болча КПСС ЦК-и СССР Министрий Советен сопамов «беррига хармархоашкен мехка граждашашка парте Центральни Комитето дайча хьайкаралон».

Сихъяь бIаьстанна кийчо еш латт хIана боахаме. Зяба 2000 гектар лаьтта аьхад механизатораша. Зяьб кийчъеча хьинаре къахьийгар Хучиев Зилимхан, Оздоев Зелимхан. Царех хIаране, норма 6,6 гектар йолча, 12 гектар сахар дийнахьа. Дукхьал лаьтта сахаш баьнкача хана царна еина хиина премеш цу юкъа цар, мийача алепел дукхагIа яр.

Опытни механизатор ел тIехьаисацар чархаш йолча трактор тIа болх беш хиина къона тракторист Цуров Исраил. Норма 2,7 гектар йолча донка 4,5 гектар сахар цо.

Аз аьинача бесса, Iай деш доа агротехнически балхаш деш ба тха къахьегамхой хIанз: кхашка удобренеш ехк, гуракьа дийнача ялата подкормица ю, техника кийчъю. ХIанзлахьа дIадихьад кхашка 4500 тонн кхо, 700 гектара тIарча ялата подкормица яьй. ЛаьрхIа да кхашка 12000 тонн кхо диллен 3600 гектара тIарча гуракьа дийнача ялата подкормица ей.

Гуракьа дийнача ялата подкормица еча эттара дикагIа да хьоттамаш шоай дийнахьара задавеш 125—130 процент кхоачашъеча трактористий Г. Х. Горбакова, Б. Г. Кодзоева, М. У. Келигова, С. М. Точиева.

Совхозе вIаштIехьдаькхад Iаи замалахьа отделеной агрономашка, кхаш лелалеча бригадай бригадирашка дешийтилга. Агрономе кIийлемаш Юмаеча курсашка шоай знаней боараш лакхбеш ба звеньешта керте латтараш а. Цар Юмаду юртбоахаме культурай перспективни тайпанаш гибрадаши, уж ахеара технологи. Дукхьал укх шера цу курсех чакхевенна 15 сат.

Совхоза механизатораш схьбенна трактораша, комбайнашта, кхьча юртбоахама техникана ремонт еш ба. Тахаера ди тIакхоачаш боаьъоаца тоаль хьаьий ялат дIадуе машинаш, токарий, махкаш, 85 процент йола культиваторий, дискай доахна лущильникаш. Плана соьтIа ремонт яьй йиъ ялат чуэдача комбайна.

ДIадахача гуракьа укх Iайи ший назаш 50 трактора ремонт е эзаш яр совхоз, 9-гIа февраль тIакхоачаш тоаьльйина хиннараш 40 трактор яр. Ремонтни балхаш деш шерра яьржай механизатораш юкъе социалистически яхь. Яхье баьннараша тоае эзаш хиина 19 трактор тоаьяй.

Сиха а дикаа лаьха йолаш а шир шоай тракторашта ремонт Исмайлов Анатоле, Кантышев Амира, Малиев Висангере, Арчаков Баширa.

Ремонтни заказаш хаьнахьа кхоачашду токараша Рамазанов Зяудина, Юсупов Iаддарахьмана, аьпиихьарешта Зурабов Асхьабен, Гадиев Гурсманен., доагора аппаратура тоаеча слесара Кодзоев Жамалдас. Цар баь болх юхабе безаш хилад цIаькха а.

Толамашта ул(ув) кхоачамбоацараш а да трактораша ремонт еча. Иштта, № 2 йолча тракторно-кхаш лелалеча бригаде (бригадир Кулбужев Къазбулат, отделене управляющий Тимурзиев Алихан) плановагIа ремонт е эзаш йолча бар(I) трактораш тоаль яьйнараш йиъ мара яц. Цун бахьан да дукхьал цу отделене а бригада а кулгалхоша болх бехтоахаве ца хеташ лелабеш хилар.

Совхоза механизаторашта социалистически декхар тIаийцад шоай еррига юртбоахама техника ремонт. БIаьстан балхашта е эзаш йола еррига кийчо хаинахьа яь яккха.

М. ЧУМАКОВ,
«Октябра 40 шу» ахача совхоза кертера агроном.

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ АЛСАМЪЮВЛ

Пятилетка йолаелча денз къахьегама толамаш лаьгI ца долийташ хьайбоагIа «Самашкинский» совхоза хьайбаш лелалерий коллектив. Цудухьа яхье хьалха латтача боахамаштe юкъе я тха совхоз районе. Из иштта хилара тешал ду хьоххамаша а. Масала, дIадахача шера, план тIехкхоачаш а еш, пачхьалкхенга 588 тонн дукхи 1538 тонн шурен декхар оаха.

Иштта дика доладаьд пятилетка дьоьаогIа а шу а. Дукхьал, январь бетта 99 тонн шура дIаенний пачхьалкхена, план 88 тонн йолча. Февраль бетта 20 дийнахьа яхы а 76 тонн шура еннай. Цул соьгIа 40 тонн дулх дIаденнад, хьалхарча кварталa план 100 тонн йолча. ХIьата план кхоачашъяра йиса 60 тонн 20-гIа март тIакхоачаш дIаьна вIаштIехьдарда.

Боахама доалахьа да, 874 етт а болаш, 2830 бежавн 10100 лыххен. Царна зоотехнически боккъонаша дIадехкача тайпара Iунал деш хьайбоагIа хьайбаш лелалерий коллектив. Масала, ма-хулла дукхагIа хьайбай продукци лыкха гIерташ я социалистически яхье хьалха латта доярка Висаева ТIаус. ДIадахача шера хIара IаттагIара 2722 килограмм шура лыькхай ТIауса, план 1900 мара йоацача. Цудухьа цун сийна пряпелено хоа урагIе сгIай ЦIе байрах. Яхье воалагIча моттиге латт хIара IаттагIара 2613 килограмм шура лыькха доярка Ахаева Iабидат.

Ветеранаша санна лаьха хьоккхамаш доех къоначa дояркаша комсомолкаша Кушиева Сайбатен Маликова Ягатен. 2500 килограмм шура лыькхай царех хIаранеc хIара IаттагIара.

Денгара дейга доярашта юкъера социалистически яхь шерагIа яраргйолаш, баяха итогаш ю хIара шие дийнахьа. Хьалхара яхо моттиг яьнхача доярашта карар хар тела цIе сигнеле ахкш соьгIатa шина ду.

Баьъдар аьнча царна уж толамаш дахь доаха ноаькъостал ду сютннкаша коммунисташа Харцаев Элмарзас, Керимов Ормас, Майрбеков Морзас. РационагIа доля ловькьар. хьайбашта эша Iунал воаттIачо бесса лоаттаду цар. ХIара бежана лаьрхIа рационах луш дола доакъар да: 30 килограмм салос, 6 килограмм сенаж, 3 килограмм концентрат 1 килограмм мож, ма-молла барда.

Хьайбаш лелалераша доахача тоаамех доккха дакъа довла иштта коммунист Юсупов Нажмуддин верте латтача № 2 йолча ферма коллектива. Цу фермас хIара IаттагIара юкъера лаьрхIача 2246 килограмм шура лыькхай дIадахача шера. Боахаме а еррагача районе а лаккагIа бола хьоккам ба из. Цудухьа хьалха «Лермонтовский» совхоза № 2 йолча ферма коллективта хиина района карара каре тела ЦIе Байрах Юсупов Нажмуддинга а хIаьа.

ХIара дийнахьа Дьахенна 4 тонн шура дIалу боахама хьайбаш лелалераша, план 3,5 тонн мара йоацача.

Дулх заккхара планаш кхоачашъеча йоккха моттиг дIалоац совхоза хьаккарч лелаераша. Царна юкъе дикагIа къахьегаш ба коммунисташ Чернова Анна, Папкова Вера. Цар шин бетта яхьба дIалуча хIара хурска тIехьета доаал 15—16 килограммега кхоач, план 10 килограмм йолча. ТIаккха ветеранаш Сулейманова Амнаси Чечкина Валентинаси Iунал деча хIара яхача хьаько цкъе ахкаш 12 хурск ю, план 9 йолча. Цу тайпара толамаш доахалургдолаш кIеоига хургбац тха йоккхача коллективе. хьотIайоагIача хана йоакха хьайбай продукци лыьгIалургъяц дегIаена шара. хIана аьнча тоьлла зехьлахь доакъарий кхоачам а ба, опыт йола специалисташ а ба. Цу тайпара, пятилетка дыьлагIча шера тIаийца социалистически декхараш кхоачаш а деш пачхьалкхенга 610 тонн дулхи, 1550 тонн шурен дIалургья оаха, вешта аьнча соахкарчул 100 тонн дулхи 90 тонн шурен дукхагIа.

М. МАРЗАБЕКОВ,
Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза коьртера зоотехник.

21 апреле — коммунистически субботник

20 ЭЗАР СОВГIЧА СОМА МАЬХА

Нохч-ГIалгIай гIишлошьяче управленина чуйоагIача Грозненски аьшхабетоне завода болхлоша В. И. Ленин ваь 109 шу дузача цIей сийна деш дола Еррагсоюзни коммунистически субботник хьинаре къахьегамца белгалдаккхара лаьрхIад. Субботника дакъа лоацаш хургва 870 болхло, инженерно-технически балхахо, гIулакхера саг. Царех 450—480 саг шоай балха моттигашка къахьегама вахте даьтташ хургва, вожаш — предприятие коа, гонахьарча моттигаш лостам бел, гаьнаш дIайогIаш.

Къахьегама цIей долче дийнахьа, 21 апреле, завода болхлоша араяьцаргъя 21 эзар сома мехка аьшхабетона изделеш. Цу дийнахьа шоаш даьккха цаI-ех эзар сом ахчи иттлагIча пятилетка фонда юкъеьлоргда завода болхлоша.

* * *

Еррагсоюзни коммунистически субботник хуле ди хьинареча къахьегамца белгалдаккха лаьрхIад Грозненски экспериментально-механически завода болхлоша. Коммунистически субботнике дакъа лоацаш хургва 184 саг, 21 апреле завода коллективо араяьцаргъя аха эзар сома мехка тайп-тайпара продукци. Ше цу дийнахьа даьккха ахчи иттлагIча пятилетка фонда юкъедаьтта ларI ца.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

БУРУВДЕТТАРАШТА ДОЛЧА ГIОННА

Шоай еррига торонаши кхоачамаши оарцагIа а дакъа хьинаре къахьегаш ба пятилетка дыьлагIча шера старогрозненски бурувдеттараш. Январь бетта планал соьгIа 63 метр бурув техар цар. Кхы хьинар лаьгI ца долийташ къахьийгар бурувдеттараша февраль бетта а. Цудухьа шин бетта задани тIехкхоачаш а еш, бIаь соьгIа метр бурув техад цар.

Иштта бурувдеттарашка къахьегийтара доккха [illegible] къостал ду производственни гIулакхаш деча управлене коммунист Доценко Борис Александрович верте латтача база коллективо. Бурув а тохаш хIанз йоаьюхаргйолча 16 смешкине эшаргйола верда оборудовани кийтъяра, къьнача оборудованена ремонт яра хьдда йола график оттаьй. Из цар даьд Еррагсоюзни коммунистически субботник долча дийнахьа массайолча буровойшка мел эшаргйола механизмаши оборудовани хьалхагIе а IалашъяраI.

«ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача деназагIа къахьегача база болхлошта юкъе дукха ба хIара сменагIа нормаш 120—130 процент кхоачаш а еш, шоаш ремонт а яь кийчъю продукци дикен тIехдикен мара ца кулкийташ. Иштта къа а хьегаш яхье хаддаза хьалхалаттачарех ба слесараш Шамилев Аубакид, Салтгалиев Сергей, механик Горбачев Юрий, токараш Хуторский Владимир, Кочкина Валентина, Коробов Петр, газоэлектросварщикаш Сомов Михаил, Ряснянский Михаил, кхыбараш. Коммунистически субботник дола дикхьинаре къахьегамца белгалдаккха лаьрхIад цар.

А. ТИЩЕНКО.

ШОАШ ДЕННАЧА ДЕШАГА ХЬЕЖЖА

«ХIара балха денна — дикаа Знак» яхача деназагIа къахьегача ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода коллективо шийна хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдулургхилар хаьъйох завода коллективо пятилетка дьългIча шера доахача къахьегама толамаша. Продукци маьхала яккхара шин бетта план 102,8 процент кхоачаш а ль. планагIа лаьрхIачул соьгIа цо арахийцай 82 эзар сома маьха товарни продукци. Валови продукци арахецара а къахьегама оасарле лакхьяра а шин бетта плана а толамца кхоачагъяьй завода болхлоша. Уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад предприяте къахьегаш барашта идейно-политически, интернациональни, къахьегама, атеистически кхетам балара болх тоа а беш, цар шоай хьинар кхо ца деш къахьегарах, завода коллективо доахаш дола къахьегама толамаш тIа-тIа дикагIа хилийтара боккхача лоархIаме хилар социалистически яхь кхетампа вIаштIехьякхар. Цо социалистически яхь лелаю город Орджоникидзерча «ОЗАТЭ», Грозненски «Электроприбор», «Дагэлектромаш», «Сухумиприбор» яхача заводий коллективашца. Яхье ньинача коллективаша хан-ханнахьа итогаш ю социалистически яхье дахкача къахьегама толамий. Хьалхара моттиг ньккхача коллектива дикагIйола опыт, балха методаш дIаIомаю. шоайла эшаш дола гIо-ноаькъостал ду. ДIадахача шера шоллагIча ах шера социалистически яхье дахьача къахьегама толамий итогаш йича ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода коллективана хьожайир хьалхара моттиг.

«ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний болламагIа къахьета йолаеннача завода коллективо хIара балха моттигера къахьегам дика товбаьб. Пятилетка дIадахача кхаь шера плани тIаийца социалистически декхараши толамца кхоачаши тIехкхоачаши дир еррагача цехий, участкай коллективаша. «ХIаране ший пятилетки задани кхоачашъергъя» яхача деназагIа шерра социалистически яхь йоаржаьяй Московски «Динамо» яхача завода болхлоша. Цу методагIа шерра социалистически яхь йоаржаьяй «Электроинструмент» завода болхлоша а. Цо торо хилийтар хIара балха моттигера къахьегама оасарле хаддаза лакхъе. Цул соьгIа тайп-тайпарча завода коллективаша социалистически яхь шоайла лелаяь ца Iеш, цу заводашкара къаьст-къаьста болхлой шоайла яхь лелаеш, цIаш вонхаргара IомалуШ, дикагIйола опыт дIа-юкъа луш къахьега болабелар.

Иштта къахьегама социалистически яхьн вIаштIехьякхарах укх шера хьалхарча шин бетта плани тIаийца социалистически декхараши толамца кхоачашдир заводерча цхьан литейно-прессови цеха коллективагара дIа мел яккхача еррагача цехий участкай коллективаша. Цехашкарча хIара болхлочун е бригада пятилеткана йолча яхье лаьрхIа ше-ший производственни план, социалистически декхараш, договор я. ХIара дийнахьен хIаре беттеи итогаш ю социалистически яхье баьннараша даьхача къахьегама толамий. ХIараьнена хьалхашка латт хаьдда дола социалистически декхараш, уж иштта кхоачашду хьонаш хIара дийнахьа еча итогаша хIара болхлочоа боккха салоIам бу. Цудухьа селханарчул тахан дикагIа, хIаьта таханарчул кхоана дикагIа къахьегарга яхаш болх беш ба яхье баьннараш.

Заводерча цехашта юкъе къаьстта дика къахьегарца белгальйнина я М. Костоева верте латтача сборочни цеха коллектива. Укх шера хьалхарча шин бетта план 101 процента къахьегама оасарле лакхьяра задани 101,3 процента кхоачашъяьй цо. Иштта дика къа а хьегаш пачхьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши толамца кхоачашдеш я В. Цуров верте латтача механически цеха коллектив а.

1979 шера оттаь йоккха производственни план толамца кхоачашъяра еррига шоай торонаши кхоачамаши оарцагIа дахара цIаьнха, кхы цIаькха а уйла еш я хIара цеха, участка, бригада коллективаш. хIара болхло. ДукхагIа пайда а луш оасарегIа къахьега, материалех, оборудованех бизбагIа пайда эца, производства эффективности балха дикали лакхьяра мел аша хьалхаш IалашдеI гIерт уж.

Масала, литейно-прессови цехе красномагнетательни баккий участке технологически процессага хьежжа оборудовани вIашагIйоаккхаргйолаш а вIашагIйолларгйолаш а гIулакх дир. Цу гIулакхо дикха кIезагIйир зехьа йоаш хиина балха хан материалаш. Механически цехера болх дикагIа дIагIоргболаш гIулакх дара укхазара еррига кладовойши вIашагIа а теха центральни цхьа кладовой яьй. Цо торо хилийтар боагIача боарамагIа цеха коллектива болх дIабахийта, оттхалаш йоаргIоацаш гIулакх де.

Заводе къахьегаш мел бола болхлой-сдельщикаш бригадаш формагIа къахьегам вIаштIехьбаккхара яхьеяаб. ХIанз цехашкен участкашкен иштта къахьегам вIаштIехьбаьнкха болх беш я 27 бригада. Красномагнетательни баккий участкерча шин бригадера дIа мел яйккхача цу еррагача бригадаша толамца кхоачашйир укх шера январь бетта тIаийца социалистически производственни плана ши декхараши. Къаьстта дика аьттув боалаш къахьийгар литейно-прессови цехерча Борова Дугурхан верте латтача прессовщиний бригада коллектива. Пачхьалкхен план 103,2 процент кхоачаш а еш, планал соьгIа цо арахийцар 17 эзар сом мах бола товарни продукци. Къахьегама оасарле лакхьяра задани 104,3 процент кхоачашйир бригадо. Иштта балха тIа аьттув боалаш бригадага къахьийгийтара доккха ноаькъостал дир инженер-технолога Вапаев Iумара еннача рационализаторски предложене. Цу предложенех кердача хьисапе хьас йолайир оттхалаш. Уж хьаьчара къахьегама оасарле иттазза лакхьелар. дукха дикагIа хилар кийтъю оатхалаш а. Литейно-прессови цехе социалистически яхье хьалха латташ хилараца белгалбаьнна ба наладчик Н. Гирфонов, наплавщица М. Цечоева, литейщик I. Ужахов, кхыбараш.

Пачхьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши толамца кхоачаши тIехкхоачаши деш я сборочни цехера Л. Балхаевас кулгалду сборщиций бригада, Д. Янциева верте латта бригада, кхыбараш.

Заводаш кхоачашдеча шерагIа производственни заданеши социалистически декхараши тIехкхоачадеш я СССР Лаккхехьарча Совета депутат Дзармотов Мусас кулгалдеча бригада коллектив. Цунгара хьовкхаш а шаьш къахьегаш дукха болхлой бригадашка я «Электроинструмент» заводе. Царех хIаране доккхий социалистически декхараш тIаийцад иттлагIча пятилетка дыьлагIа шу дикача къахьегама толамашца чакхдаккхара. Шоаш уж декхараш толамца кхоачаши тIехкхоачаши деррганарг бIубенна я ба уж.

Н. БАЛКОЕВ,
ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода планово-экономически отдела начальник.

БІУБЕННА КЪАХЬЕГАШ БА

Итталгіча пятилетка дийлагІча шера план хедал хьалха кхоачашъяра тІайнца доккхий социалистически декхараш тІеккхоачашдеш ба Грозненски ацетонови завода болхлой. Из къаьгга хьакьоаш укх шера хьалхарча шина бетта даьхача къахьегама толамаша. Товарни продукци арахецара шин бетта задани 107 процент кхоачаш а еш, планагІа лаьрхІачул совгІа цар арахийцар 336 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. ХІаьта продукци маьхала яккхара пачхьалкхен план 106,5 процент кхоачашйир завода коллективо. Планал совгІа маьхала яьккхар 314 эзар сома маьхха товарни продукци.

Укх шера къаьстта дика къахьегаш я «Б-12» яха витаминий арахеца Петренко Анатолий Александровича кулгалдеча цеха коллектив, Худенко Владимир Васильевича керте латтача растворителий цеха коллектив.

* * *

Производства эффективности балха дикали лаьхъяра «ХІара балха денна — дикала Знак!» яха девиз хІайолаьча СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически завода коллективо дика къахьегаш толамаш доах пятилетка дийлагІча шера. Укхаза арахоцача массагІча продукташ — тетрахлорпентана пачхьалкхен дикала Знак еннай. Дика лаьккхьай заводе кийдеча полиэтиленани дикал, из бахьан долаш цох лушт бола мах 22 процент лекхбеннаб. Цох предприятено шера бІаьш эзараш сомаш пайда хул. Пачхьалкхен планагІа заводе ерригта арахецача продукцех 74,2 процент яр пачхьалкхен дикала Знак йолаш хила езача шин бетта арахийнача продукцех 77 процент яр пачхьалкхен дикала Знак йолаш я.

Завода коллективо товарни продукци арахецара шин бетта план 101,5 процент кхоачаш а еш, «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене предприятешта юкъе хьалхара моттиг лаьцай.

Укх толамаш доахача дика къахьегарца белгалъяьннай Нырков Валентин Ивановичи Прохоров Николай Ивановичи керте латтача фенолни полуфабрикатни арахецача цехий коллективаш. Планал совгІа арахийцача продукцех дукхагІьар цар кийчъь я.

* * *

ДІадахача шеранна хаддаза тІехьайосараша юкъе йолаш хьайоагІаш хинача «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода коллективо дика толабаь шин болх укх пятилетка дийлагІча шера. Цхьанкха мех яц укхаза пачхьалкхен плани тІайнца социалистически декхараш толамца кхоачаш ца деш. Цудухьа дерригача технико-экономически хьоахамий шин бетта план тІеккхоачашъяьй завода коллективо. Валови продукци арахецара шин бетта план 112,7 процент кхоачаш а я, планагІа лаьрхІачул совгІа арахийцадай 140 эзар сома маьхха тайп-тайпара продукци. Продукци маьхала яккхара задани а 109,8 процент кхоачашъяьй. Задание совгІа ехкай 115 эзар сом мах бола продукци.

Социалистически яхье хьалха латтачарех я Дикалов Владимир Трофимовича кулгалдеча тормозной барабаний цеха коллектив. Иштта дика къахьегаш я Валов Виктор Николаевич керте латтача хитейни цеха коллектив а.

В. КОСТОЕВ.

ПЯТИЛЕТКАНА КЪОНАЧАР ХЬИНАР

Карабулакски химически реагентий заводе продукци дІаухьийт вай махка кІоарген тІеккІоарген дукха мел тоалла моттигашка. ХІаьта укх заводе хьаьча 100 тонни порошона хьесаперча химически реагентех 38 тонн хьеараш кагирхой ба.

Заводера комсомола комитет Сунженски районе деналгІчарех лоархІаш я. Шийна хьалхашка латта декхараш дика доаьаш а укх кхоачашдеш а хьайоагІаш я 60 комсомольцах латта организаци. ВЛКСМ комитето шин болх лелаьбу керттера лостам «ТІехьабусараш боацаш бе болх!» яха девиз а йолаш. Комитете вІашагІъевлача производственно-массови комиссе техни къоначар сиснии задани кхоачашъе новкъарло еш дар магагІа бахьан да, из дІадаккха хьожк. Къоначо болхлоша, комсомольско-кагирхой бригадаша «ТІехьабусараш боацаш бе болх» яха болам хьал а лаьца къа машта хьет хьожаш тІахьожам лоаттабу комсомольцаша.

Укх тІеххьарча хана комсомола цеховой организацех цхьанкха яц тІахьаюсаш, дика да хьожхамаш а. Масала, 1977 шера заводе 20 къона болхлой цаІ комсомольско-кагирхой бригадех яр шоай шера планаш кхоачаш ца еш, хІаьта 1978 шера кагирхоех тІехьабусараш бацар.

Шийн хайнахьа хьалхалаттачар опыт Іома а йийх, шерра йоаржаю заводе. Комсомольско-кагирхой коллективаш пайда а эцаш хьалха латташ хьайоагІа. Масала, къона коммунист А. Д. Коломыцев керте латта смена даима лоацаш яр «ВЛКСМ 18 съезда — 18 хьинаре вахта» яхача патриотически яхье. Цу смена коллектив каьхьера СССР Лаккхехьарча Советс хоржамаш хулача денна кетадаь дика хьожхамаш а долаш. Хоржамашта наькъа болхаш къоначар болабаь болам хьалльцар завода коллективо.

«ТІехьабусараш боацаш бе болх» яха болам хьал а лаьца къахьегаш болча кагирхой хьехамечий болх а хувцабелар. Опыт йолаш болча кадрови болхлошца цхьана хьехавечий гІулакх хьаллаьцар къоначара. Нормаш кхоачаш ца еш барашта, тІехьабусараша гІо деш хул хІана балха хьалха латта кагирхой. Кагирхошта массаза а гІо-новкъостал деш, цар лоархІаш хьабоагІа къона хьехамечаш ленински комсомола лауреат Петр Храмов, Сунженски райисполкома член, КИП прибопист Юрий Поцкин, къона коммунист, Нохч-ГІалгІай областной партийни конференце делегат хинна Лилия Титовская, кхыбараш.

«ТІехьабусараш боацаш бе болх» яхаш девиз а йолаш лелабеча болама балха дикхо толамаш даха латтув баьникха ца Іаш, комсомольски организаце новкъостал а цу идейно-кхетама болх дика дІабахьа, кагирхой хьинар айде. Укх шера январь бетта дІадоладаьд заводе ленински зачет хьалпача хана «КПСС 25 съезда решенеш — вахаре» яха хІара доаьашхоачун общественно-политически балха аттестаци яре гІулакх. ДукхагІа ба хІана заводе общественни порученеш йола кагирхой.

Комсомольцашеи кагирхошеи массеха субботникаш а даь, даьникхача ахчах кинопаппатура ийцай. Цо торо хулийт тха хІара кинагІа заводе клубе правови, технически, кхыболча кинофильмашка хьажа.

Наха йоваш а дукха езаш а я завода вІашагІъелла вокально-инструментальни ансамбль. Ансамбла кулгалдеш ва завода ВЛКСМ комитета член, къона коммунист, тепловоза машиниста гІонча Владимир Рудаков.

Завода ВЛКСМ комитета цахадлаш новкъостал ду партийни организаце. Кагирхой вахар доваш, массана а гІо де кийча волаш ва партбюро секретарь Вршнев Михаил Михайлович. Иштта бега балхах боккха пайда боал.

А. СИНЧИНОВ,
Карабулакски химически реагентий завода ПТО начальник.

Мебельхь-хьу чахйоахача «Терек» яхача производственни объединенин чуйоагІача Ермоловски филиала мебельни цехе дукха йоаццу хьайоаькха болх бу. Царех ба шоай балха нормаш даим тІеххоачашдеш хьабоагІа сурта тІара станочницаш Сугаипова Зинаида Лидия.

Я. ЦУЕВА сурт.

«Жилгражданстрой» треста чуйоагІача СМУ-8 гІишлошхоша доккхий декхараш тІайийцад пятилетка дийлагІча шера. Уж толамца кхоачаш тІаххоачашде дара шарра социалистически яхь йоарьлаьча царех дукхаенна дог тІоздоаха къахьегама толамаш доах. Царех цаІ я отделочница Юсупова Тамара. Штукатура, малера, плиточница говзалах ІаІальмате дика кхеташ я из. Цудухьа вІаштІехьдоал цун новкъостанта тьожхам телаш къахьега. Ше кхоачаш мел ду гІишлом балхаш дикен тІеххишен мара а ца хулийташ, хІара сменагІа нормаш 125—130 процент кхоачашдю цо.

СУРТА ТІА: отделочница Т. Юсупова.

И. ПЛИЕВА сурт.

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеш

ІИЛМАН БАЛХИЙ ЭФФЕКТ

Итталгіа йола пхе шера илма принципиально кердача ориентацех оттаяьр: тІакхеташ йола промышленни продукци керттерча дакъе ингенсивни факторий чотах, эггара хьалхарча аргІанна къахьегама овсарле лаккхъяра чотах хилийта лаьрхІар плана тІа. Вай мехка индустриальни базага юкъ беннаб хІана, производственни майдаш шорьяреи балха моттигаш дІахо дукхагІа хилийтареи доаш шоллагІча кхаие отташ.

КПСС XXV съездо хьалхашка оттадаь къахьегама овсарле, производства эффективность, арахецача продукце дикал лаккхъяра декхараш кхоачашдеча керттера лоархІам болаш да Іилмаи техникеи. Итталгіча пятилетка нхаь шера опыто хьакьож, советски Іилма кердача дохкарех дика лоархІадеш хилар. Довнъой Іилма-тохкама институташа, проектни организацеша шер-шера юкъе ихуль производствана керда — технологически линеш, программни управлени йола станокаш. Цу учреждений балха мах бу цар оттаьча а юкъейихьача а разработкай эффективностага хьежже. Берригта кхох хьайицача из тайпа эффект дуккхача миллиардаш сомашка кхоач. 25 шера мехка Іилма учреждене Іалашъяра яь ассигнованеш 49-аза лаккхъенай, уж массехказа юхаметта эттай Іилма тохкамех хьахиІнараш халкъа боахама юкъектахьар бахьан долаш.

Шоаш мейса хилар хьахьенхад цхьайолча Іилма-технически прогресс вІаштІехьъяккхара кердача формаша а. Хьалхарча аргІана «Идеятаре — тІеххьара хьахулдачунга, из халкъа боахама юкъедахьарга кхачачалца» яхача принципагІа болх эггара кхетамегІа чакхбоакхийта Іалашдеш йола Іилма-технически объединенеш хьаяло а долаш. Цу тайпарча объединенна чуйоагІа тохкамий центр, экспериментий база, опытни серийни производство, хІаьта кердача идейшта разработка еча дакъа лоаш Іилмахошеи конструкторашеи лаьца ца Іеш, производства организаторашеи лакхе квалификаци йолча болхлошеи а. ЛоархІаме кердадар а хилла дІаэттад цхьана разработкаш яра промышленни предприятешеи Іилма учрежденешеи вІаши договораш дар. Цу тайпара цхьана гІулакхаш лелахьарах хьахиІна дІама да. Масала, синтетически каучуке Волжски заводе юкъейихьа, хІана даьнъа дукхача предприятешка пайда эцаш [illegible] каучука производства кердагІа йола технологи. Лихачева цІерагІча Московски автозаводе, хІаьта цунна тІеххьа мехка дукхача йоаххача промышленни предприятешка а йоаржаьй Іилма-технически прогресса карагІдаьннараш юкъедоаладеля сихдара йолаьаь социалистически яхь.

Татаре холодильни машиностроене Московски Берригсоюзиц Іилма-тохкама институте Іилма балхалоша «Нижнекамскнефтехим» яхача производственни объединене заводех цхьане коллективаца цхьана оттаьй дунеи тІа эггара хьа болашагІа а эттара кхоьегІа а йола юхакъоастадаьча йовхалца — ца йоагІаш йисача газашцеи совдаьннача дІайхача хьщи — болх беш йола шелду аппарат. Эксплуатаце дІаеннача цу тайпарча пхе машинах латтача шолдеча станце 1,4 миллион сом экономически эффект елар, сезонагІа 13—14 миллион киловатт-сахьаташ электроэнергии бархІ эзар тоннига кхоачеш доагори кхо а деш.

Шенхашттара производительни низ а хилна дІаотташ латт тахан фундаментальни Іилмаш. Геттара лаьттанца дуззадеяна декхараш да дІаьххача ханашка орбитальни полеташ еча космонавташа кхоачашдераш а. СССР а дукхача социалистически мехкий а бІеши йолча Іилмани учрежденешеи боахама организацешеи заявкаш тел космосе лаьрхІа балхаш кхоачашдара. Монокристаллаш кхеярех къаьстта цІена веществаш лоалаярех технологически эксперименташ ю орбите, биосфера состояни Іалама ресурсаш запасаши эув, юртбоахама культураш дІаера тІахьожам лоаттабу...

Метеорологе даькъера ший вІалла йий а ца хоаш хиина торонаш гучаяьхар астрономе: Лаьттан атмосфера йистошкара участкаш телескопаца зеро цунна чурча хин Іапарех йола маьхера информаци ду.

Дукха ха я ядерни физика цІена фундаментальни Іилма хиина ца Іа. Халкъа боахаме шерра пайда эц атомни яра физиках — энергетике дена практически уцакцІено лорадярта кхоачаш. Энергетически пайда эцара даькъе ядерни синтезаш магнитно-гидродинамически эффекташ тохкамаш дар а иштта Іилма лабораторешкара арадаьнна да, уж промышленноста юкъедахьа хІана а хетаргахьа дукха за йисалле я. Юкъейоалаяьй производства плазма: металлаш плавлени методаш тедаро 15-аза лаккхьай «Ижорский завод» яхача Ленинградски объединене къахьегама овсарле. Методика оттаьй Украински Іилмай Академе Патона цІерагІча электросварка Института Іилмахоша хьинаре дакъа а лоацаш.

Электроншинаша халкъа боахама денича дуккхача кердадераш юкъе я СССР Іилмай Академе Лаьттан физика Институте Іилмахоша оттаьй «Кварц» «Памяз» яха геологически разведкана лаьрхІа йола портативни прибораш. Кердача прибораша торо хулийт маьхера минералаши бос бола металлаши доахка моттигаш лахара эша ха дукхо лоацъе.

Химикаш а ба хІанзарча боахама актуальни йолча дукхача проблемаш тІа балхаш деш. Укхаза да катализа кердаприемаши методаши оттаяр, нефтехими ду маьхера тохкамаш, дукха кхыдараш. Химеца карагІдаьнача лоархІаметарех цаІ да фосфорорганически соединенешта синтез яри царех пайда эцари. Уж балхаш дар бахьан долаш тахан йиш я хьалхе а дагадаьца дикал я йолаш йола керда соединенеш хьее, хуре йолча веществашта программировани е. Цу балхаша хьадийлад бецоегІаш лорега а, медикаментозни терапе а, тІеххьара, фосфорорганически соединеней гІонца ІалашІате лакха цІенал дола хІанзарча промышленноста чІоагІа шаш доля металлаш хьакъоастаде йиш йолча гидрометаллурге а керда наькъаш хьаделла.

Лоацца аьлча, фундаментальни прикладной Іилмаша хьахьекхай итталгІча пятилетка хьалхарча шерашка шоай вІашагІа йоаца торонаш, хІаьта ала бокъо а йолаш производительни низ ала йиш а я царех. Из дац Іилмахой гІонца къестае езаш йола еррига проблемаш къестаяьннай ахилга.

Нагахьа санна тедара метта давленеца обработка еш хилча, кходу метал 25 процентага кхоачаргда. Кхыча дешица аьлча, мукъалргъя метал теда итташ эзараш станокаш.

Метал кходара шоллагІа никъ ба пластически массаш дукхагІа юкъейоалаяр. Цу даькъе полимерни трубаш а йолаш. КхоалагІа никъ ба шер-шера миллиард сома боараме ае а деш 25 миллион тонн метал «дуача» коррозеца хьинире къоасам лоаттабар.

Л. СТАРОСЕЛЬСКИЙ,
АПН учени обозреватель.

КПСС ЦК июльски пленума решенеш — вахаре!

Хьайбай боахама доакъара база

Хьайбаш леладара концентраци централизаци яра а из промышленни кІийлен тІа доакхаро а дІадеш тешаме доакъара база хьаяр.

КПСС ЦК июльски (1978 шера) Пленумо тІахьайхар партийни, советски, юртбоахама органаш доакъара производство овсаргара тоелара, гаргарча шерашка доакъар кийчдара дола специализировани дакъа хьедара. Из деннар кхоачайде йиш я вай республике алхха доакъара производствана интенсификаци яра чотах, хІана аьлча, доакъара культураш дІаюв майда шерье йиш яц, баьцоегІаш лелаяра кхыча доакъоашта эпаш а ца беш.

ТІеххьарча шерашка дукха боахамаш чІоагІагІа терхам тІаахийта даьннах доакъарий производство алсамъяккхараш цар дикал лаккхъярах. ДукхагІа дІаюв люцерна, лаккху керттерча доакъара культура — хьамкий хьувкъам, дукхагІа чукхуъ доакъар шоалагІа дукхачкашкара, тІа-тІа шерагІа юкъейоалаю дІадилла доакъар кийчдарен доакъадарен керда технологи. Масалана лаьрхІа хьацаргья вай Сунженски района «Коммунизмага бода никъ» яха колхоз. Цу боахаме доакъара производство дегІайоагІа лаьттах интенсивнегІа пайда эцара чотах. Хий дехнача лаьттай 25 процент гаргача майда тІара шера шиша хьувкъам чукхуъ. Колхозе хьалья шера хІара гентара 600 — 700 центнер ховхача баьца масса йоала дукхача шерашта лаьрхІа йола хий дехна культурни даьгІенаш.

Дукхача шерашта йолча хий дехнача культурни дагІенаша торо хулийт транспортаца леладе хала дола доакъар дІа-юха кхухьилте кІезигде, брикеташи гранулаш хьеча, баьца хьовр доакхача, хІаьта иштта сенаж кийчъеча агрегаташа кийцца болх белга Іалашду. ДагІенашчарча доакъарца дукха протеин, аминокислоташ, минеральни тухаш да. ЦІеначча фева а корганкуьа лели йиш хиларо а гІо ду хьайба дегІа акара биологеяа. Детта доахан даьгІенашна леладаро торо хулийт Іаьхара дуса доахан чІоагІа кІезигда. Іатто бахаш йоахка за дІаьхъю.

Силоса а ялта а лаьрхІа кхеча хьамкІий хьувкъам шерагара шерага лаккху. Цу дерригче-а йиш хулийт шурийн дуахен производство шер-шера алсамъяра. Во Іалашдаш доахан доакъарца Наьсарен районерча «Октябра 40 шу» яхача совхозо. Нагахьа санна вай республика маьлбузен зонах дийцача, ала йиш я, Сунженски, МагІалбика, Наьсарен районий колхозаши совхозаши кхоачам боллаш тІоадал йолча зоне а я, хІаьта боахам кхетамца лелабеш хиача, шоай хьайбаш дикача доакъарца Іалашде йиш йолаш а я аьнна. ХІаьта а цу зона дукхача колхозашеи совхозашеи кхоачам боллаш теркам тІахьийтац доакъара производствана. Доахан дикача доакъарца Іалашдара дешаш квалифицированно къестадад, къаьстта хьайбаш леладеча комплексашка. Кийчдеш дола доакъар, дукхагІча дакъе, балансированни дац белокага диллача, цун аминокислотни состав зоотехнике дІадехарашка хьежка яц.

Къаьстта во латт доакъара производства гІулакх МагІалбика районе. 1977 — 1978 шерашка цу района боахамашка кийчдаь хиннача доакъарца хиина белокаш алхха 68 процент мара яцар. Керттера доакъар хьамкІий силос я укхаза, хІаьта хоаш долчча тайпара, цунах белокаш кІезига йоахк. Доакъарца кхоачам боллаш белокаш хилийтара бобоеи культураш юкъейоалае еза. Цхьабакъда цу района боахамаша боагІоча тайпара терхам тІайхийтац гороха люцернаш дукхагІа дІаера.

МагІалбикен Наьсарен районашка эггара маьхера культура — люцерна йийлача кхаьа доакъара культурай структуре лоаца дакъа 17 — 19 процент мара дац, Сунженски районе — 21 процент. ГІулакх иштта латте а, цу районашка долаш да хьайбаш кхоачам боллаш белоки йоаллача доакъарца боккъонца Іалашдара эшаш дола дерригга хьаьаш.

Расчеташа хьакхьож, люцерна йийна майда республике 53 эзар гентарага кхоачае езаш хилар, доакъара культурай структуре из 40 — 50 процент кІезигагІа хургйоацаш.

Іилмо оттадаь а практико чІоагІдаь а да вай хьалхашка люцерна шера дІаеза хьакха йиш хилар! Дукхача колхозашеи совхозашеи хІара гентара тІера 500 — 600 центнер баьца масса йоахк. Цхьан гектара тІа йийнача цунах йоаллача дегІах лаьтача протеинага диллача республике дІаюча еррига культурех тІех я из. Шин корт кхы йоацаш я из баьццара конвейер вІаштІехьйоахкача къаьстта июли августе беташка, кхоачамбоаллаш баьццара доакъар доаца хана. Эттара дикагІа йола бийдал а люцерна сенаж, брикеташ, гранулаш, баьца хьовр кийчде а.

Наьсарен района совхозий дукха лаьтташ гулбаиш орапи долаш, хин эроне деш, проваш кхой культураш лелаяра аттув кІезига болаш да. Цу лаьтташка дукхагІа дІае эггарта дукхача шерашта тІаюьла баьцаш, къаьстта люцерна. ХІаьта хьайбаш леладелга дегІадоаладара люцерна дукхагІа ер мел лоархІаме да го йиш я Шелковской района масалах.

Ховш да, климатически хьалашка диллача из район республике эггара чІоагІагІа йоаьал хулача зоне хилар. Цу района боахамашка лаьца хиш дехнача лаьтташ тІа люцерна кхеяра кийчъ йийса [illegible]. Доакъара культурай структуре 45 процент дІалоацар цо укхаза 1978 шера. Цо торо хилийтар хьайбай боахам доакъарца кхоачаме боллаш Іалашбеи цар дикал зоотехнически нормага кхоачалаккхъеи. ДІадахача шера Шелковски района колхозашеи совхозашеи кийчдаьча доакъарах хІара доакъара единицаца 101 грамм дегІах лата протеин йоаллар. Доакъара база хьа а я, толамца хьайбаш леладелга дегІа кхувла, доахан дебаде, цар продуктивность лаккхъе йолаьсннай Шелковской район.

ДегІах лата протеин совъяккхара рационе концентратаща доахан кхоабиягта совдоах цхьаболча кулгалхоша, ерригача концентратий белок цхьатарра лоархІаме йоацашехьа. Иштта, масала, кІинк белокаца хувца йиш йоаца лезина кислота алхха 2 — 6 процент мара дац, кхы а кІезигагІа да из фуалъяьхача хьакинкІаща, хьайбай белокаш из 5,3 процент долча.

Фуа эггара дикагІа дола ялат да мукх. «Белока аминокислотни составага диллача дика лоархІаш доакъар да из, ерригача кхыча ялатий культурай тІех а да, хьайбанна тІаккхетача дозала кийлограммага цкъан ахазен кІезигагІа мах бода из кІинда кийсдича. Из дика хьунъъ тайп-тайпарча климатически хьалашка. Де дезар да нагахарча шерре а ялатий клина структура хувцари мукх бух майда дикка шерьяри.

Майдаш шерьярех дІадулла доакъар кийчдара къаьна технологи юкъейоалаярех чотах доакъара производство алсамъяккха гІертача цхьаболча специалисташа леладерех хІанна хилац.

Хьайбаш леладелга промышленни кІийлен тІа дакхарбо дІадех доакъара производство овсаргаре йувцалга. Бакъахьа хурга цхьадолча боахамашта доакъар кийчдара специализаци йича е боахамашта юкъера доакъара производства объединени хьайича. Дерригача хьайбаш леладеча боахамаша ше къаьстта дола дакъа де дІаза доакъара производствах.

Доакъара производства интенсификаце чулаца деза лаьттан продуктивность лаккхъяр.

Нохч-ГІалгІай юртбоахама опытни станцо 1973 шера дена тохкаш я арахецача доакъара структурага диллача доахан бІарччача шера кхабара хьекъехьарча достахие дІадехарашка хьежна йола шурий комплексашта лаьрхІа интенсивни доакъара севообороташ. ШоаллагІа юкъейтІаюкен культурах хьалйиззa ялх поле йолча севооборото 1973 шера дена 1978 шерага кхачалца йолча юкъагІа юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 132 центнер доакъара единица елар. Цу севооборото йиш хулийт йиззача ротацех 72 процент хьувкъам чуба.

Сунженски района цхьайолча колхозашка 20 процент доакъар хІаьзе а шоаьгІа юача культурай чотах чудаь. XX партсъезда цІерагІча колхозо силоса дукхагІа дола дакъа шоалагІа йийнача хьажкІий чотах кийчду, бІаьсти йийнараш ялта а юташ. Тха станце оттаь интенсивни севообороташ шераераяро торо хулийтаргья Сунженски, Наьсарен, МагІалбика районий боахамашка, доакъара культураш дІаюю майдаш шер а ца деш, доакъара производство чІоагІа алсамъяккха.

Доахана дола керттера доакъар хила деза сенаж. Доакъара цу тайпах дІаллаш баьцах йоахкаш хиина хьаьна дІамаш. Сенажа дикала цунах йоалла хьоанали из хьаькьча доакъара культура тайпага, из чуйиццача хана, кийчъяра технологега хьежна хургья. Вай республике сенаж кийчъяра эггара дикагІа йола культура люцерна я. Чулца еа из цуи буттон хьахулаш латтача хана. Цу хана дикагІа хул цунах йоахкача хьаьнача веществай соотношени, чам болаш а юъ. Зиз техеча хана лордаш кІезигагІу цун, чІегІ йоаккагІа хул, хІаьта хьаьнача веществай соотношени а чІоагІа хувцалу вогІча баьгІорахьа. Протеин кІезиглу, клетчатка дукхагІа хул, хІаьта каротина дукхал шозза-кхозза кІезиглу. Сенаж йолла йиш я иштта эспарцетах, клеверах, дукхача шерашка тІаюлачи ги долча баьцех а.

Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен юртбоахама опытни станце 1978 шера нараераяьй сенаж башнешка чуехкара технологи. Республика агрохимлабораторе даннеех, станце ела сенаж дикал тІеххьанка йолаш хул. Цхьан доакъара единицаца 179 грамм дегІах лата протеин, 247 грамм каротин а: 24 грамм кальци 5 грамм фосфори.

Доакъора хьоана лакхъяра способех цаІ я хьайбашта дІадиллара из кийчдар. ХІана укх сахьате дукха я шийн боарамагІа протеин, минеральни веществаш, витаминаш, антибиотикаш а йоахкаш дола бнааьча маьхера комбинированни доакъар хьайбашта кийчдара способаш. Къаьстта лоархІаме да мочевина а толаш хьажкІий силос кийчъяр. ЧІоагІдаьда, карбоикда килограммо шура 10 — 12 килограмм совйоаккхарг хилар, дуьх — 1 — 2 килограмм.

А. СЛЮСАРЕВ,
Нохч-ГІалгІай Пачхьалкхен юртбоахама опытни станце директор, юртбоахама Іилмай кандидат.

ДІаяхача замах юхедисача гІулакхашта духьала

КАГИРХОШТА — КОММУНИСТИЧЕСКИ КХЕТАМ

Укх деношка Алхан-Кала яхача юрта хилар бахача наха, дахчах хІамаш еча комбината, элеватора, оалхазарий фабрика, совхоза, леспромхоза, машиннаькъа транспорта къахьегамхоша, цу предприятей а иштта района а кулгалхоша дакъа лоацаш йола граждански сход. Сход хьа а еллаш Алхан-Калински юрта Совета председатели нов. Л. Тескуркаевна [illegible]

Укхаза вай вІашагІкхийттад вож юрта бахача нахаца кхетама болх бара дешаех хетараш дІа-юха дувца, цхьан боарам тІа баккха, йоах докладчика. 12 эзар саг вах вай юрта. Хьаьнала къахьегаш шоашкара масал тоийташ ба царех дукха а дукхагІа бараш. Докхалца цІераш яха мегаргйолаш ба къахьегамо сий даьккха бола хьалхе лелаераш дахчах хІамаш еча комбината сменни мастер Х. Адамиров, доярка Н. Джамбулатова, леспромхозера шофер Ацаев Махьмад, Кадырова Ява, Дадаева Балуди, кхыбараш. Цар къахьегамо, общественни балхо сий даьккхад юрта. [illegible]

[illegible] бац вайна юкъе дердайнараш. тІехьадиса гІулакхаш леладериш, советски законаш телхадераш. Царех ба дукхача хана денз болх ца беш, шоашта гопахьарчарна, во гІулакхаш гойташ лела Амаев Шудди. Нагаев Иван, Исаев Аби, Гелагаев Жамалдин, ЖансуркаевгІар Сайд-Хьасан, Сайд-Ахьмад, кхыбараш.

Шоай бераща кхетама болх ца беш, кхыметтел деша [illegible] кхабац, сов ахчаш доахаш, пайдархошца охца болаш, дукхагІа эша товараш доацаш, дефицитни дарех къайлагІа мах дукхагІа боаккхаш моттигаш кийслу.

Цул тІехьагІа къамаьл дир дахчах хІамаш еча комбината фанерни цеха начальника Тазабаев Махьмуда. Юрта бани, парикмахерски, культура цІа дац, улицашка лампаш яц, моттер вац, долашдоацаш хул хий, йоахар [illegible]

[illegible] Очно дийша дацар аьнна хІама дац. Болх а беш метаргда, деша. ТІавикха мерзагІа хургда вахар.

Къамаьл дир Ермоловски юкъерча школа директора Сагиева Евгения Павловнас. Кхувш йоагІача тІехьенца кхетама болх бе хьехархой хинна ца Іеш массане а декхар да. Шоай бераша мишта деш ха лоаш вац, кхыметтех собранешка хьаахац. Шоаш кхычахьа балха дІаухаш [illegible] сарова. ТІеххьара а судата кхоач, аьлар цо, общественна пайдане болх ца беш лелараш. Цу тайпара моттигаш кийсъенна шун юрта а. Тхашкара, квартирашкара хІамаш яхарах судамаш яь чувелла вокхя массех вІамгга саг.

Сход чаккхйоалаш къамаьл дир КПСС районна секретара Лайла Андарбековна Битаровас. Общественни порядок, конституце законаш телхадерашца бе безача кхетама балха наьнаех, кхьагамах толамех дийцар, берригча боккхий наха кхетама балха кхьийхар Лайла Андарбековнас.

Юрта бахача нийса интернационалски, атеистически, политически кхетам [illegible] уж марксизм-ленинизма [illegible] хургболаш. Декхама мутІахь болаш хьалхабелга юрта Совета, предприятеи, учрежденеи, организацешта кулгалхошта тІаІилгар скоро.

Ц. ЯНИЕВ.

ХЬОКХАМАШ ГIАДВУГАШ ДА

Пятилетка дишьагIча шера план хенал хьалха кхочушьяра доккхий декхараш тIалоцуш ду Грозненски шурий комбината коллектив. Уж толамца кхочуш тIеэкхочушщ дара шерра социалистически яхь йоарьхальча комбината болхлоша хенал хьалха 26 февраль кхочушбир валовйн продукци арахецарен из маьхала яккарен шин бетта план. Хенал хьалха производственни низамаш карадерзадарах, бедалах кхетамцеи комплексни пайда кIбарах шин бетта планатIа лаьрдIачул совгIа маьхала яьккхар 55 эзар сома маьхз продукци шу даьнъе. Къахьегама ойсарло лакхъера план 2,9 процент тIеэкхочуш а еш, цо лакхъяра чотах арахийцай планах совгIа кел кийтьла продукци.

Бригадаштех сиэмаштеи юкъе лаьржача социалистически яхь итоташ йина хьалхара моттиг хьоналйй къахьегама сийлен хиоадагIча степена орден лелаеча Ильченко Таисия Васильевна корте латтача шуре чуеттача бригадана. Дика къахьегама томмаш а доахаш комбината цехаштa юкъе лаьржача социалистически яхь хьалхара моттиг яьккхай шуьрйя шурий продукци арахецача цеха коллектив.

Шоай новкъостенте хьокхам а телаш, хаддакза социалистически яхь хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба оператор Бурлакова Мария Васильевна, аппаратчикаш Чусовитина Людмила Петровна, Касьянина Нина Григорьевна, машинист Тарарина Наталья Григорьевна, термостатчик Нефедова Алла Алексеевна, цитта тIайна фасовка ю Михайлова Клавдия Андреевна керте латта бригадех пачтийн кIолдийн аздилешта фасовка ю Магомадова Шарипат керте латтача бригада коллективи.

Шурий комбината коллектив чIоагIа раьза хилла тIалацад В. И. Ленин вaь 109 шу дузеча цIий сийна ухх шера 21 апреле Ерригсоюзни коммунистически субботник дара москвичаша дIадоладдаь дика гIулакх. Комбинатерча бригадашта юкъе лаьржача социалистически яхь хьалха латтача Т. В. Ильченко, К. А. Михайлова керте латтача бригадашец кхычарн социалистически декхараш тIалийцад коммунистически субботник дола ди хьинаярча къахьегамца белгала а доаккхаш, цу дийнахьа даькха алади дунен машара фонда юкъедахийта. Цар дика гIулакх хьаллаьцад комбината берригача болхлоша а.

Б. АМХАДОВ,
Грозненски шурий комбината директор.

НИЙСЛУ ХАЛОНАШ Э Ш А А Е Ш

Чаьхдаьмна шу № 2 йолча промысла мехкдаьттахоша халек бежален дар. 1978 шера тха промысло болх дIаболабь 30 шу дизара цIай деддар. Баьъда, цу шера мехкдаьтта даихкара бoарам къаьстта чIоагIа лохбеннабар. Из хила доагIаш гIулакх дар. ТIерча мелашкара хьадоанкхаш хинна мехкдаьтта кIезигденнадар. Промысла коллективана ховра из гIулакх нитта хургдолга. Шера задани йоза кхоачашъе лаьрхIа хьалхагIе а оаха оттайир дукха организационно-технически мероприятеш чуйоагIа план. ХIара сиважина тахна а техника анализ йир цо беча балха (электронно - вычислительни машина) ЭВМ гIонца дикагIа йола технологически режим хьа а леха хьадоанкхаш дола мехкдаьтта кIезиг ца долийташ болх бе йолаелар 15 скважина. ЛерттIа технологически режим лелаяр бахьан долаш вIаштIехьдаьлар 1751 тонн мехкдаьтта денкха. Иштта мехкдаьтта зехьа ца доадара а кьовсам лоаттабир оаха. Цо вIаштIехьдаьккхар 370 тонн мехкдаьтта зехьа доа ца деш дита.

Хьа а леха, мехкдаьтта дукхагIа доаккхаргдолаш оаха беча балха юкъеэзар 80 эзар сома маьха пайда беш йола торонаш.

Производственни процессашта автоматизацин механизацин еш дукха балхаш дар. Цхьан шера вIашайя а елла болх бе йолаяллийтар автоматизированни «Спутник» яха установкаш.

Берригаш оарцагIбаьнна кхахьейтар бахьан долаш шера план а социалистически декхараш а хенал хьалха кхоачашде вIаштIехьдаьлар.

Иштта лакха хьокхамаш а доахаш болх дIагIоргбацар тха партийни профсоюзни тха партийни профсоюзни арганизацешта цахадда ш адейно - кхетама болх дика вIаштIехьбаьккха бец а ре. Шерра социалистически яхь а йоарьхальь «хIара балха ден-на — дикагIа знак» яха девиз а йолаш боре тха промысла коллективо болх.

ТIеххьарча КПСС ЦК Пленумаш а цитача кьамьал дьача КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаьххехьарча Совета Президиума Председателa Леонид Ильич Брежнева еина указанеш а юкъаш собранеш хилар тха коллективе. Тхона а корадир дукха кхоачамбоацараш, пайда эцана йола тороанаш. Массане цхьана уйла а ль пятилетка дишьагIча шера план толамца кхоачашъергIола мероприятеш оттайир [illegible].

Укх шера тхона хьалхашка латта керттера декхар — мехкдаьтта хьалха доаккхаш хиллачул кIезиг ца далийтар. Из атта декхар дац. Къаьнача скважинаштара дукхагIа йолча хана хьадоагIар хий мара дац, нагахьа мара яц мехкдаьтта резерв йола скважина. Резерв йолча скважинех тийша да шера план кхоачашъяра гIулакх, пудуха бизза пайда эцаш лелае еза уж. Баькъда, из гIуллакх тахан тха хила дезача тайпара вIаштIехьдоалаш дац.

ХIара денна ремонтага хьежаш болх ца беш сайце латташ хул массеха скважинa, из бахьан долаш хьа ца доаккхаш дус 7—8 тонн мехкдаьтта скважинашта. ремонт еш шин бригада мара яц промысле вIашагIъелла. хIаьта уж бригадаш кхоачаш шин ханнахьа болх чакхбаьха.

«Малгобекнефть» НГДУ дукхахаъ а дийцад ремонт ю бригадаш дукхагIа хилийта яртьиц, кхий. Баькъда, из доцш къоастадаь ца доаькъ шераш дIаухаш летт. Кхы из доцш тIехьа доазе кхераш ба план кхоачаш ца еш йисар а.

Мехкдаьтта дукхагIа даккхара цхьаькха резерв а — скважиннай продуктивность лакхъялга. Укхаза оаха дукхача хана дехьа йоазаш йолча методагIа скважинашка чуухийт углекислота, бутал-бензольни фракцеш. Баькъда, уж реагенташ НГДУ тоъаш а яц, хIаьта хьагучот, кисталашка хургьа аьа хIама а дац.

Мехкдаьтта дукхагIа даккхара, халача балхашта механизаци яра йолча торонех хIанз а бизза пайда ийцабец тха промысле. Пятилетка дишьагIча шера план кхоачашъяра юкъейоалие еза ерриа тороанаш, шерагIа йоаржае еза социалистически яхь. Уж лоархIаме декхараш толамца кхоачашдара керттера резерв — опыт йола болхлой тха промысле болаш ба. Балхах дика кхеташ, хьнаре къахьегаш хьоагIа Х. Х. Напаев, Б. А. Булгучев, Т. С. Эсмурзиев, Е. А. Саркисянц, кхыбараш. Къахьегаме хьалха латтачар а цар новкъостий хьнаро, шерра лаьржача социалистически яхьо вIаштIехьдоададалийтаргда мехкдаьтта даккхара пачтаьлкхен план толамца кхоачашъе.

Я. БЕЛХАРОЕВ,
«Малгобекнефть» НГДУ № 2 йолча промысла начальник.

Фуна лаьрхIа доахан кхеду ферма вIашагIъеллар совхха сентябрь бетта «Назрановский» совхоза Наьсар-Кертерча отделене. ХIанз цига леладу 600 шинар. Царех пхи бIаь укх шера даккха деза да.

Дика къахьег цу ферме хьайбашта Iуналь деча наха. Оттаьча графикага хьежжа кхоаб, хий мола ду, ара лелийт, цIенду шинараш. Хьайхашка латтача декхарех лоархIа ца веш цхьаь цаI саг вац. ХIаьта къаьстта дика хьокхамаш тойташ хьабоагIа доарка Газгиреева Шарифат, Iаьский лелабеш йоле хуп йо! Газгиреева Тамара, божа Iуй Барханкоев Аюп, Тумгоев Идрис, Могушков Хаш-Мурад, кхыбараш. Балха нормаш дикка тIехкхочашъю царех хIараий.

Толамца кхоачашду шоай декхараш ферма бригадира Лологоев Iасолта а зоотехника Муталиев Iалихана а. Шай хоппахьен доаттIача тайпарен зоотехнически Iунал ду хьайбашта Iалихана. хIаьта Iасолта шин низ дIакхоачар ду хьайбаш лелабарий болх дикагIа вIаштIехьбаккха гIерташ, коллективе барт-цхьоагIо хиллийтара цхьаца гIулакхаш чакх[illegible].

ХIанз дийнахьа буси хIара хьайбана юкъера лаьрхIача 400 грамм дулх тIакхетийт цу ферма коллективо, план 350 грамм йолаш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) «Назрановский» совхоза божа Iу Могушков Хаш-Муради зоотехник Муталиев Iалихани хьайбашка [illegible] ба.

Иркутски область. БАМ-а Малхбузехьарча участкера станци Таюра хIанз болх беш ярех машинаьлгъа кунит я. Дигь шу хьалха цига кхаьчар эттара хьалхара пассажираш боалабеш еза поезд. ХIанз цу станце гIолла хиддеза тIехьаьоол магистраль бухаш бераш эша мухьаш дахьаш уха [illegible].

СУРТА ТIА: Таюра яха [illegible].

Э. [illegible], В. [illegible] сурт.

ТАСС фотохроника.

Шаьла районера хоамаш

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

ИттлагIча пятилетка дишьагIча шера башха-дика къахьегама толамаш доах Шелковски аьшкбетона изделей завода хьу чакхйоахача цеха болхлоша. Укхаза кIезига бац шоай балхах тIехдика кхеташ йоакха опыт йолаш бола столяраш, плотникаш, пилорамщикаш. Къаьстта дика къахьегаш ба А. Индербиев кертелаттача бригада болхлой. Январь бетта планатIа 300 тонн хьуна херх хьета ардаых кийчье езача, цар херх а хьекха 365 тонн хьунах ардаых яьккхар. ХIара денагIа шоай нормаш 115—120 процент кхочаш а еш, а голамаш доахача дизза дакхьа лаьцар пилорамщикана С. Сайдулаева, И. Кагирова, М. Садыкова, М. Сайдулаева, кхыгар. Хьнаре къахьегарца новкъостанта хьокхам а телаш болх беш ба столяраш М. Гайсумов, Н. Шаулов, кхыбараш.

Иштта хьнар айдена къахьийтар цеха коллективо февраль бетта а, Цудухьа шин бетта план хенал хьалха кхоачашъе вIаштIехьдаьлар цун.

●

ХОРЖАМИН ДЕН СИЙНА

Къахьегама совгIат кийчдаь вагIабаьлхар СССР Лаккхехьарча Совета хоржамаш хулача цIейна «Сельхозтехника» Шалински МРО болхлой. Социалистически яхь хьалхара моттиг яьккхай Арсаков Сайд-Хьасан кертелаттача гидроцеха коллективо. Январь бетта задани 123 процент кхочеш а яь, кхы шоай хьнар воха ца доалийташ февраль бетта цо болх берах хенал дикка хьалха кхоачашйир цо шин бетта план.

Ремонтникашта юкъе хьнаре къахьегарца укхаза белгалбаьнна ба слесараш А. Бецигов, Ш. Ирисханов, М. Куцаев, кхыбараш. Юртбоахама техникана лаьрхIа гидроагрегаташ кийчъеча хIара дийнахьа шоай нормаш 115 — 120 процент кхоачашъю цар. ХIаьта шоай шин бетта план 23 февралe кхоачашъярах рапорт делар цар.

М. ЭПИНДИЕВ.

ЮХАДИЙНЪЕННАР ДУВЦАР

Григорий АЛХАЗОВ.

Iаш Iуйре гарга а хьаьча, сабелгало йоалаш латтар. Коашкара хьахоар, шоайна яхье лычa санна, цхьатарра Iеха боргIилгаш, Iеха долаелар, зIанараш а теха дийхна латта тенна жIалеш, кхуврчашка цIераш юлаш бар кхалнах. Юкъ-юкъе цIенай тунгилгех урагIа аха болабелар кIур. Хьахоар ловзан жугатий — татий слободие бахача, цхьаца дезар дещ делача маькха гIараш.

Колхозе балха яха сагота яр Анай—дожрка.

— Лиза, са йиIиг, со дIайода, — шIаргара юха йист хилар яз.

БархI шу дьына хургйоля, бIаргаш дайна йиIиг, меттала хьа а гIетта, наIара дIатаихар, кулгаш хьекха хьа а лиха, Iочутессар цо чIуг. ЦIагIа шийла я. Топпар хьаьвача дийца давча дитиьнгача печел аратьа мух уагIар. Хоба а енна водпара тIа егIар Лиза, чIоаттIа уйлангахьа а яха. Ма хозахеташ леларгъяр из хIанз слободка улицашка гIолла йолаена, цу миха дукьала басиг а отталь из миштаб ха гIерташ. ХIаьта цхьаннегара новкъостал ца хилча миштa йохалургья бIаргаш дайна йиIиг! Сов дIаьха да сахьаташ, геттара дIаьха. Хайна, хьежаш егIар йиIиг. СихагIа цIайоагIаялар нана. НаIарех хIама техар.

— Дедей я из ваар, — саккийра йиIига, — укх сахьате, укх сахьате, дедей!— йоахар цо, наIарех кулгаш а хьенхаш, чIуг лехаш. — ХIахьий хIанз, корайир хьона, хьачуяла, дедей, хьачуяла! — Нанна мархIа кхийтар йиIиг. — Хьо каста йоагIаргьяц моттар сона!

Напас. йоI мархIа а елла барташ доахар цуна:

— Шийла йий? Ас укх сахьате!..

Анайс цIи хьал а йийна, лаьмца хьалсегар, пхьер дая Iохайшар. Йист а ца хулаш багIар хIама дуаш. ТIаккха Анайс аьлар:

— Цхьа дика могаш яц-ах со, йиIиг. Лизас бIайхача юргIана юкъе хьоарчайир из, тарре ягIайора, херц лувра. ШоллагIча дийнахьа сарахьа больнице дIайигар из. хIаьта Iуйрийнга ялалехьа елар.

ЦIа диеза вах гулбелар. Лохорча дегIара кIайбенна корта а болаш йолча йоккхача саго, лоалахочо Истира, шийна батах бийцаш а детташ, йоахар:

— Во-й-вой! Анай, хьанга йитар Iа мраз дейна, бIаргаш доаца йиIиг? — Деррига дегI оага а денна мухь белар Лизайга.

— Вой-й-вой-деде!

Цуьна гобаьккха дIа а еттa махьарч деттар кхалнийка тайп-тайпара оаш а хуйташ:

— Вой-вой-вой! Миска бо! ГIар-тета доаллар цIагIа. Кхаллаха шоашта бийнаш деттар ноакхош тIа, оагIошка, кулгаш вIашка а дехка «вададай тха», яхаш белхар.

Цхьаь йисар бIаргаш дайна Лиза. 1943 шера Ростова юкхе вийнавар цун да. Кхы дIахо яьха а фу дергда аьнка хеталора. ЦхьабакЪда, гIийла бо сийна лела езанзар йиIига. Цига из йолча цIагIа чуера бIаргаш дайнарашта йолча школа хьехархо. Цо хьесташ керта тIа гIолла кулг хьеххар цунна, шортига къамаьл дора.

— Ма елха, йиIиг, йола ма йоха. Бокхха цхьа дезал санна дах цига бераш. Цига Iомаергья хьо хIама бIаргагIадар аьнка яха а къахьега а.

— Дала бакъдолда из, дала баькъдолда из, — аьлар лоалахочо Истира.

■

Корта хьалъайбир Лизас. Наст-наста вIашкадеттaлора доккхийча могIара бIаргий могIараш. ХIана цуьна хIама бIаргагу аьнна хеталора.

...Йоакха перемена яр школа-интернате. ГIар айй удар бераш, кхуасалуш лелаш тIа гIолла IокIал удаш, коа дIаара лелхар.

Доппо гуйра яр. IалагIа тIа Iолегар гаьнаш тIара, гуйран хозалца безам буар бераша. БIаргаш дайна беранаш шоайла вIашагIлетацар, къувсацар, цаIаш вовзаргех белацар, ловзаш-белаш лелар новкъосташка. Цхьа Лиза яр цхьаь коридора чу латташ. Цуьна хоалацар гуйран хозал, безам балацар цунца.

Саньердаш лелача вовкъосташка ла а дувгIаш уйла йора цо:

— Берригаш а бIаргаш дайна ба-хьогI ераш?

— Мирзаханова, хьо фу дета латт цхьаь дIаьтта? — хаьттар цунга школа директора Антонина Николаевнас. Лиза йист хилацар.

— Цхьаккеца а доттагIал леладе безам боацаш я хьо? — йоахар цо дIахо. ЙиIиго, корта хьал а айбаь, юхь дуткъа дIа а ерзаь, ц[illegible]р:

— Яц. Сона хац ловза.

ХьатIаера воспитательница, наьхка тIа комсомольски значок а йоаллаш йола тоаенна йоI.

— Валентина! — аьлар директора, кхарда ша Лиза сагот деш я.

— Мегаргда, Антонина Николаевна, — аьлар воспитательницас. — Зоя Сологубова! — кхайкар из коридора чу гIолла едда йодача хоза гIов-неп долаш йолча, кач цIе галстук уллача йиIига. Зоя хьатIаера. Из кIезига дукха тIама бIаргагуш я, тIах аьнна, дешара пхьаш йоахаш я.

— Укхаьна укхаза вовеш саг вац, — аьлар воспитательницас.

— Мегаьд, Валентина Павловна, — аьлар Зоес ела а [illegible].

— Хьаьле Лиза, ловза гIоргда вай, — аьлар Зоес. ТIаккха шаикке а цхьана ков дIаваральяр йиIиташ. Гургал техар. Йоакха перемена вIалла чакхйоалий а хеннар Лизайна.

Иштта дIадоладелар хьувлаенна йоаллача лоаман жугатий слободнерча бIаргаш дайнача йиIига вахар.

Классе хьачувоал гIов-неп долаш, бьде бIаргсаьнаш а доахнаш вола къонах. Из ва хьехархо — Григорий Андреевич Залесов. Фронте дайнад цун бIаргаш. Цул тIехьагIа, бIаргаш дайнарий школа йисте а яьнха, педагогически балха тIаьерза лаьрхIар цо. Истоаь юхе Iо а хайна цо шийна хьалхашка Iодиллар сома листаш йола дошха книжка. Цу тIа хиннараш алапаш а доацаш, цхьа кхартнигаш яр. Листа тIа гIолла пIелгаш хьевх хьехархочо, беташ санна дагIа тIадамаш атта хоа луш, чIоагIа Iодеш цу тIара.

Дешархоша, сома каьхат йоазув деча аьшка прибора юкъе а делла, аьрхIача оара чIоагIа тара йолча графилаца дакъсаьна Iургашна гIолла из чакх а йоалаш ялх кхартиг йоаякх. Цул тIехьагIа каьхат хьадоанкх цу тIа кулгаш — IотIа а декке, хьалагIача кхартингаш тIа гIолла пIелгаш а хьекхаш, деша болалу.

Доккха са а доахаш, егIа Лиза: «Эрсий метта маIан кхетадарали нийса иадарали совгIа, цуи чулоацам хьабувца а беза». ХIаьта йиIига эрсий мотт во хой.

Цхьа воспитательница [illegible] аьлар:

— Геттара баькъахьа хургдар, нагахьа санна Iа, Зоя, йиIигашца Лиза а йолаш, хозаш книжка дешаре. ВIарча расписани оттайир, йиIигашта Лиза йолча а яьхе цунца цхьана книжкаш дешар. Ирала динадар лоаш, цIена дегаш долаш нешаш яийсъелар Лизайна, долла хIама дора цар цуьна новкъостал де гIерташ.

ДIвухар шераш. Оццайоалаш йоагIар Мирзаханова Лиза. Школера толамаш дьсамдуклар. Деша а яде а Iомаелар из, дукхача йоазонхой произведенеш яйзар цуьна. Книжкаш дешнигa лоаман жугатий йоIа эттара дукхагIа езаш йола заняти а хинна дIаьттар.

БIарга са долчо моаллагIа книжка дешаш санна, сиха дешар цо кхартигий кепайоазув. Къаьстта а дукха дезаделар цуьна Островский Николаи книжка: «Михита чIоагIIаора болат».

— Геттара дика саг хиннав Павел! — доаккхал дора йиIига Корчагинах. Цо новкъостал дора цуьна яха, вахарера шоай моттиг бахьан долаш къовсам лоаттабе.

Массехи минут мара йисалацар занятеш дIайолала. Хьехархочун истола хьалхашка егIа Лиза, дIа а ловзаш сома книжка дешаш, йиIигаш нIаьлкаши партеш тIа баьгIа, чIоагIа уйла тIаьхийта цуьга ла а дугIаш. Царна бегаш бац из. Кхы а цхьа ткъаьх оагIув йисай еца, нагахьа санна занятеш дIайолалалехьа уж йийша ца йоахе, сарралца са дуаш вагIа везаргва «сенца чакхдаргдахьогI из», яхаш уйла а еш.

— Ер фуд, укхаза доаллар? — йовзаш йолча оазо ший балха тIера лаьккхар Лиза. Дагадоацаш из гIар хезача Лизайга цIогIа дьллар.— Ди дика хилда хьа, Антонина Николаевна!—Книжка вIашка а дилла хьалгIеттар Лиза. — Маршалца яхийла! — из боча хеташ йоп делар школа директора. Ше кхебаьрахте, доикхал деш, бIара а хьежаш, уйла йора цо, настта валар чу бодача наькъа путевкаш лургья вахарна. ТIаккха кердаберараш тIабоагIаргба, парташта хьалхашка Iохоашаргба, деррига а юххьанца дена дIадолалургда, из хургья цар доккхача доттагIала юхьиг.

...Мишта дахар ца хоеш дIадахар бархI шу. Иштта школе дийша а яьнна, хьайицар Лизас зрелоста аттестат. ЧIоагIа еза сайре хилар дийша баьннараш арахецара хеталь. Сийрдача кIайа хоч юкхаш — ираз долаш, гIадъяха йола Лиза бIаьстан юкъе тIадаьннача зизана тара яр. Директорех хьехархошеи дийша баьннараш дег тIара даькъала бийцачул тIехьагIа, трибунана дIатIаххар Лиза.

— Со, лоаман жугате — тоIа йоаллача слободнера татка я. Се цхьаь диса бо дар со. Фу хинна хургдар са вахарах, нагахьа санна Советски Iаьдал хинназецаре?! — дог тохаденна а йолаш дIадоладир йоIо ший къамаьл. Хий эттар цуя бIаргашка. Цу минуташка дагадеха хургдар цуьна шийна дийцараш: бIаргаш дайна нах хьалха маьлха тIегилг лехаш юрташка, городий базарашка гIолла мишта яйнаб, бIаьхийча наьха корашта кIал латтар, дахчан надаш бе а доахнаш мисна оза йохийташ сагIаш дехар.

— Барина хилда шоана, хьехархой, вахара шерра новкъе довла тхона новкъостал даьд оаш! — цу езача сайрене иштта чакхдаьккхар Лизас ший къамаьл.

Беркате цхьана гIулакхаш леладара новкъа

Перу къамбеседенехьарча йоакха йоацача городе хилар из. Ольмосе — иштта оал цунах, болх ца беш сецар наха мела хий телаш йола цаI мара йоаца скважина. Долаш хиннача хий запасаш массехи дийнахьа тоъал мара яцар. Ахълссален климата хьалашка цу тайпарча аварех, шай ханнахье гIулакх тоа ца дича, бахача наха катастрофа хила тарлуш дар. ГIо деха арайьнна алкальд керте а волаш йола делегаци городa 20 километр гаьнарча советски специалисташ бахача «Пасабар» яхача яре уллача лагере яхар. ГIо чехка кхаьчар. Бурудеттача мастерийн технкийн группа хьем а ца беш яхар аварн хиннача моттиге. Перуанцашех советски специалисташех цхьан, сатессача деза боадболлалца болх а беш, чехка тоайир хий хьалъуваа механизм. Города тIаэтта хинна кхераш дIабаьлар.

Цу башха лоархIаме а йий хьогIа аьнна хеталуш йолча эпизодо къьега хьахьекхар советски нахаи перуанцаштен юкъера доттагIален гIулакхаш. Барнах оалашлен советски специалистий группа цулгалхочун цIерагIа цо дахьтача наькъата тIа Ольмоса алкальда хаду: «Ольмосе бахача наха дьча техническиа а материални а гIоно хьаьбоих советски нах зади гIулакхаш доахнаш а общественни санкцем лаккха болаш а хилар. Ош Перу ду балхаш вай шин халкъе юкъе эттача лаьхача боарамерча гIулакхех дола масал да.» Хоаш долчa тайпара, Перу вай специалисташ болх бу Ольмосе уникальни гидроэнергетически ирригационни комплекс хьалъеча технически новкъостал дарах йолча Правительствоашта юкъерча советско-перуански соглашенех.

Проекта хьалхарча агIана де лаьрхIа балхаш чакхдаьлча торо хургья йоаъал йолча моттигашкарча 80 эзар гектар совгIа долча лаьттаншта хий дала. Амазонка бассейнерча долача хишцара хьахъоестадаь хий хьеухаргда 20 километр йIаьхача хIанз яккха йолаьча Трансандски туннела чутIолIа. Промышленностага а юрта боахамага а 360 эзар киловатт низ болча гидростанце турбиннаша хьаеш йола дарегIа электроэнерги кхоачаргья. Дийнлургда къахетам боацача тропически маьлхо дожадаь Ольмеса атагIара лаьтташ. Дуккхьал эри даьдача лаьттаех пайда эцара чотах 200 миллион доллар совгIа мах бола юртбоахама продукция кийчъе йиш я укхаза. ХIаьта тIехьаьра а, проекта хьалхарча арIгIо торо хулийтаргья 140 эзар перуанца бе болх бала.

Шерра балхаш даьд советски специалисташа сийлахьдоккхача Амазонках дIаххетача Мараньон, Уальяга, Укаяли яхача доахача хиний бассейн йовзара. Оттаьйцар гидроэнергетически потенциал — 24 миллион киловатт, кийчъьяй массехи гидростанци хьалхъяра технико-экономически обоснованеш.

Советски Союзо ишта гIо ду Перуна мехка къайбассден оагIорахьа, Пайта яхача порте, чIаьраипромышленни комплекс хьалье, хIаьта къулбехьа советски инженераша кийчъяча проектах расчетех хьалье лаьрхIад шера 2 миллион тонн болат арахецаргдола металлургически завод.

Перуиех СССР-я юкъе дика детIаух торгоеи бузаьаш. Вай мехацарча товарооборота боарамга дилача латиноамерикански мехкашта юкъе кхоалгIа моттиг лоац Перу. Советски Союзо Перуна лоаттаю фетарча транспорта средствааш, мехкдьтта чулоаттаду хIамаш, грузовикаш, машиннаькъа платформаш, металлах хьамаш ю станокаш, медикаменташ, кхыдола товараш. Цунца цхьан вай мохк — перуански сийрда бос болча металлурге продукце йоакха импортер.

Тхан мехка дуккхача механизмашка го йиш я «Хьаьй СССР-е» аьнна марка тIалатта тайп-тайпара йола оборудованеи машинаш. Тропически сельве халача хьалашка магистральни мехкдаьтта провод кхилача хана дика бир болх Ми 8 яхача вертолеташа. Ушалаш йолча тропически листача хьуннашта юкъе турбаш Iойоханы а. Кардиньер яхача лоамий довкъех тIехйовкхаш а цар дир дукхагIа дола транспортни балхаш. 700 километр бIаьхача турбопровода могIара уллувра Iнесоснораспределите лъ и станцеш советски производства мехкдаьтта лоатторгашца Iалацлиь я, хIаьта царва монтаж йир вай специалисташа кулгаш а деш Iалаьмате лоацача хана. хьалха укхаза вIалла бIарга а йоиза йолча хIанз перуанцаша «эрсий метод» аьнна цIи дIаяхийтача технологех.

Дуиекхача океанийн фордайн хиш оахаш дела перуански торгови флота флагман детьа мовхаш кхухьа «Луис Баннеро» Ленинградски верфешка хьадаь да.

Советско-перуански экономически торговни бузамашта тIадеттaлу хIанзлехьа традиционни а хинна дIаэтта культурни спортивни сферашкара вIашн ду хувциеш, тайп-тайпарча Iилман творческии делегацей визиташ. ДIадаха шу чакхдоаллаш Перу хилар исполкома председатель В. Ф. Промыслов керте а латташ йола Моссовета делегаци. Из яхаяр цул хьалхагIа Москве хиннача цар делегаце хьнйха. Москвай викалаш доттагIашта сашна хьоашал дир укхаза уж тIаийцар мехка президента инарала Франсиско Моралес Бермудеса.

Шин мехка юкъера гIулакхаш детIаухача йоакха событи хилар новкъосташта Л. И. Брежнева, А. Н. Косыгина, А. А. Громыкоа пачтаьалкхен лаккхехьара совгIаташ — «Перу Малх» яха Доккхийча ЖIаргий орден ялар. Советски кулгалхошта лаккхехьара перуански совгIаташ делар СССР-я Перунеи юкъера доттагIал чIоагIдара юкъе цар доккха дакъа лацарах.

СССР-я Перу Республикански юкъе дипломатически отношенеш этта 10 шу дизарца дувзаденна Леонида Ильича Брежневеи Франциско Морвлеса Бермудесеи аIацин яхьийтача телеграммаш тIа лакха мах баьб шин мехка юкъе латтача доттагIаен бувзамний цхьаи гIулакхаш леладарех, вай халкъашта дикана а дерригача дунеи тIарча машара дукха а советско-перуански отношенеш дIахо йодача хана яхы а чIоагIлург а детIаухарг а хиларах шоай тешаш хилар белгал а доаккхаш.

(АПН).

«Беларусь» трактора керда моделаш

...Сборочни цехера хIанза мара араьланза йола цIена трактор ,еза ирцеп тIехьа а йолаш, хьадда йодар, тIатIолла доллаш сома саьнаш хиларах Iалаьмате доккхача барзкьеш дуттача уллга тара лестача тохнамаш деча волнгоня ораштa тIех а леланa. БIарччча кIиргагIа гIиртар лехкараш, хувцалуш тIа а хувнаш, болота ди «ягтабе», цуьна вIалла яла йиш йоаца нагрузкаш а телаш. ТIаккха тохкаш йола машин тIехьарча винтага кхоачаш вIашагIа а яьхе, хIара оттхала микрометраж йора. Технически экспертиза даннешка хьежже трактора хург йолча моделий дикал тоаяра керда мероприятеш оттайора. Из наиь бу-[illegible] хIара тайна из серийно арахеца йоалалехьа.

«Беларусь» дезала юкъе къаьстта йоазаш я хIанз 80 говра низ бола МТЗ-80. Цо 8 шерагара 12 шерага кхачалца болх бу капитальни ремонт ца еш, цунах пайда эца йиш я 200-нел совгIа тIехьаьюзача а тIехьатувсача а юртбоахама кечалй тайпанца. Машин экономични а хелаец атта а я. Универсальностага, низага, цхьадолча кхыча технически даннешка дилача дунен стандартий боараме я из.

Белорусски тракторш ерашга хьалъ хIанз оахам деча тракторий керттерча йиъ классах йола барайттагIча модификаце керда трактор. Цун 150 говра низ бе, дозал — 4 тонн да. Машина технически борам къоастабеча керттерча йиъ параметрата дилача, МТЗ-142 яха керда модель цу тайпарча дунен тIа дикагIъярел тIех я. Низ (дозала цхьан тоннана кхоача говра низ) кердача трактора цхьан ахаззеи боккхагIа бе, дунен хьалкъаьшта юкъерча рынке йовзача цу классах йолча кхыча моделейчул. ТIехьашкахьа сихх йодаш хиларо, оригинальни йолча тIехьатессара устройство, низ дIагIертабеча хьалхарча вало торо хулийт хувцаш йола юртбоахама кечалаш хьалханашкахьа а тIехьашкахьа а хувса, кхай тIа гIолла агрегат йодаш массехи операци цхьана а еш.

Лаьтта леладечоа из лоархIаме да лаьттан структура йоха а ец трактор массехазза кхай тIа гIолла лелна ца йзари хилар бахьан долаш. Лаьттана ю оптимальни давлени цхьан ахаззеи лохагIа я кердача машина дикагIйолча доаоза декъарча тракторийчул.

Цу тайпара, «Беларусь» тракторах доаккхача дуккача [illegible]та — экономичноста, лелош атта хилара, низа, кхыдараштa — тIаккийттай хIанз комфорт.

Григорий КОЛОБОВ,
АПН корреспондент.

Дуьнен дехьара

«Кулгаш дIадаха Вьетнама тIера!» «Сацае Пекина агрессии!» — ткаш да Германски компарте арахийца Пекински агрессорийн дуьхьала латташ долча майрача вьетнамски халкъацара солидарность чIогIъяра ФРГ деррига демократически машара безаш долчи кхиэш уIахьехаш дола плакат. «Унзере цайт» цIерачу газета тIера сурт.

ТАСС фотохроника.

КАЛЕЙДОСКОП

МИКЕЛАНДЖЕЛО СУРТАШ

Кхо шу хьалха Сан-Лоренцо цIерачу флорентийски килсан подвала чура корадаьлла таргIа Микеланджело пена тIера сурт. тоалхие а хала а реставрацин балхаш дьчуш тIехьа-гIа эрителашна гойтаа ю.

Сийлахь воккхачу итальянцийн мастерской лоархIаш хилиа помещение дага а доацаш кораьй: цуьнга тоадеш кхуьлачу болхлочоа люк бIаргалйнай, ткъа подвала чу йодаш хинлай. Цун пенаш кIорацан дийхнача суртаца къайладахна хиннад. Дерригаш а 170 гаргга хиннад уж. ДукхагIа долча даькъе архитектуран набросскаш. Специалисташа яхачох, царех бIаьн Микеланджело да, воккхаш цун учениккий.

1423 шера цIа дьхкача хана Сан-Лоренцо цIерачу килсан дикка толхадаь хиннад. Микеланджело а хиннав из тоадеча даькъа доацаш. 1520 шера деня 1534 шерага кхачалца архитектуран скульптуран цецвоаккхаш йола [illegible] — Медичи капелло хьалъеча болх беш хиннав из. Лоренцен Джулианой Медичан гробницаш хозъяьй дерригача дуьнена йовзаш йолча сийлахь воккхача художникан ткъамача «Iуйре», «Сайре», «Ди», «Буйса» яхача аллегорически фигураш.

●

«IАЛАМА ОАЗАШ»

Ишта цIа Британски радиовещательни компание шер-шерар чакхйоахача конкурсах. Цуна юкъе дакъа лаца безам бараш декха-рийна ба шоаш хотъенна Iалама оаз дIоазъял магнитофонни лента дехьийта.

Дуних ха йоацаш лий 1978 шерарча конкурса итогаш. Жюре ладугIа дийзар оалхазарийн хьайбийн эзараш йолча оазашка, пхьидийн басиилгийн иилеш, кхьиеттал хьакхарчий кхийна кIалхара хозаш хиннача, сен я ца ховча, тIехьагIа хьежача борцакха кIоригий хиннача Iималашка а.

Хьалхара преми еннай Дж. Девис яхачоа. Цо шн запись йита хиннай конкурсе. Царех цаI я хиннай Дэвиса, ший кухне кораь ший тайпара тоапилк шуша чу а елла, цу чу микрофон а лкийта. ВархI миллиметр йолча тоапилга цIуезар ерригача оборотех болх беш болча лодка мотора таташта тара лесташ хиннад. ШоллагIа запись къахьаьсте гIара тара хиннай. Мух хьекхача хана цун гаьний кIужо деча татане а доацаш, хейа ший гIара. 14 метр йолча къахьаьстех дьаллача эIеммига-ча Iурга чу еллача микрофоно хьахаэнйтай овлашкара гаьнашка йодача сона цецвоаккхаш йола оаз.

●

ТЕШАМЕ ХИЛАРАГIА ДЕННА СОВГIАТ

Аделаиды яхача австралийски города цхьан улица тIа цхьан цIенна бIаь доллар чу а доалиаш бохча корадаьд. Ййача хIамашта йолча бюро дIа а дихьа дIаденнад цо из. Кастта кораваь бохча да, цо лаьрхIад кхалсага беркал ала. Амма хьалхаго, ша даь гIулакх данза даргдоацаш дола хIама а лаьрхIа, шийна луш хинна ахча дIаэца тигадац. Дукха а дийцача, юххера а, раьза хиннай из шира доаш [illegible].

(АПН).

Социализма мехкашка

ЭРГАЯЬККХА ЛАНДШАФТ

Эрий даьда лаьтташ... ДукхагIа йолча хана уж дешаш хезача вайна дагайох Казахстанера аренаш, уж лаьтташ карадероадеш, ялат хьалкхедеш лоттаьбь къовсам. ХIаьта из деррига а дуэцаш дола КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаьхехьарча Совета Президиума Председатела ков. Л. И. Брежнева «Целина» яха книжка чIоагIа лоархIаш а дешаш а да ГДР-е.

Дерригача дунен тIа лаьрхIача а хIара квадратни километре эгтара дукхагIе нах бахаш моттиг я ГДР. Укхаза цхьан квадратни километра тIа 180 гаргга саг вах. Цудухьа тамаш хет укхаза целинни лаьтташ да аьлча. Специалисташа лаьрхIача цу цифро тошал ду ГДР лаьттан фонд ерригa а йорхерзаьл хиларах кхы из алсамъяккха моттиг ца хилараш. ТIехьа эрий дада лаьтташ хила йиш йий укхаза?

ГДР йоккхача территоре тIа лаьттан кIалхара ца боаккхаш тIерча тIоамашкара боаккх тайпа кIор. Из кIор хьабоаккхаш лаьтташ цакаддаш-дIалуцар бахьан долаш кIеззигу юрта боахамо пейзаца лаьтташ. Ишта Нехьарча 25 шера 235 эзар гектар кIезигденнад уж. ХIаьта 100 эзар квадратни километр шера территори йоацача махка из тоьал доккха ва-да. Фу дича бакъахьа да кIор бьекха бахнача юшта толхадаь лаьтташта? Вий царех эша пайда? Шераш дIаяхарца Iалаьмата дуьха Iайнад ГДР-е пайда эцаш дола лаьтташ, хIаьта уж карадерзадела шерагIа йола проблема а хинна дIаэттай.

Цу тайпара «эрий» лада лаьтташ эгтара хьалха бIаргадайра сона республика къулбеха уллача Борна яхача йоккха йоацача городова гонахьа. Борне кIора боаккхача комбината инженер, лаьтта леладара культурага хьожаш вола маркшейдер доктор Кохи сон йоккхача карьера йисте латтар. Дукха ка яц ииз бола экскаваторашца дукха тоьнаш муь кхухьа самосвалаши укхаза лийина. ХIаьта хIанз долла хIама [illegible] укхаза. БIаргагац машинаш, нах. Тхона бIаргагу яйнача вулкана кратер сакха бола боккха хIоаг. Оо цуика бIарахьежаш латтар доктора Коха аьлар, са дагарчох шиш сакхийча сапна:

— Болх йистебаьча е карьерааш безаме сурт дац. Цеймал дукхагIа дагайохийт цар бетта тIара ландшафт. Хьонал йоалла тIоа цIен-баь дIабаьккхе, боацаш хул. Хьалхара эзза хIача ахархо кхераяургволаш гIулакх дар из. ХIанз гIулакхаш хушаденнад. Карьераш йоахаш доадаь лаьтташ юхаметтауттаду. Дукха масайнa доаладе йиш я хьалха карьераш хиннача тахан форд сатна дола дошо кIа а баьццара къона хьунаш а лаьттан хиларах. Каста тоадергда е карьер улла лаьтта а, Дисваш докка малхаш тIехьа а долиш тракторaш йорсIаргья, тоадаьча лаьтта минерально удобренеш а тайса люцерна дIаюргья, хIаьта цу культуро лаьтта хьаьнду, цун структура тоаю.

Лаьтташ «юхадийндара» гIулакх ГДР къьастта сихдешна дIадоладеннад 60-гIа шерашт чаккдоалаш. Цу хана деш юртабоахаме юхахьадахь тоадаь, дIадийнар дика хьахулаш дола эзараш гектараш лаьтта.

1976—1980 шерашка юхаметтаоттае лерхI 12 эзар гектар.

Хьалха а дайнадар сона иштта тоадаь лаьтташ. Котбус яха «Энергетически» округ гуччахьа къаьстта дукха тойша кIор боаклаш моттиг я. Цигача карьер хинне моттиг къона дикхка хьу дIа а ерIа тоайир. Лесниче доктора Киллаца дийцар сона лаьтта юхадийндара а цу даькъе мелиораци яра а деш дола бахаш, хала дале а, из гIулакх кхетамцеи сабарен леладеш хинча, цунах, доккха бериат доал яхаш.

Баьддар аьлча, хIора боахамо ший тайпара ду доал юха-дийндаь шига дIадеиначал лаьттания. Укхаза, масала, сиха дегIайоагIеи боча йоацен дийхнаш дIайиннай. Ях-ворхI шу даьлча уж гаьнаш башха-дика хьу а хинни дIаоттаргья. Царна эцаш йола минеральни удобренеш самолеташ тIара чутесс. Мехо лаьтта дIакхухьаргдоацаш гаьний мугIарашта юкъе гоIла листта тIайолаш йола хьун рож дIаюв. Цхьа шоатта шу даьлча хала хьа боахамо укхазара «хьувнаш» чуцаргба — целлюлозно-кайхата промышленноста эша хьу.

Толхадаь лаьтташ юхаметта оттадара дош мишта къоастадеш да бIаргагур д а Борнерча комбинатага хьежача. Нагахьа сана кIор боахача комбинато хьалха кIоагаш даьхача лаьттан йоаккхо еш хиинаеце, тахан комбинатан юртабоахама кооперативан юкъе договор ду. Цу тIа лаьдий хул: кIор боккха предприяти декхарийла я доадаь лаьтташ юха метта оттаде, цар хьаьна тIоа юха тIабкала, удобренеш тасса.

Борнерча комбинате на болх чакхбоаккхаш я доктора Коха кулгаладу бригаде.

— Тхоашта хьалхашка оттадаь декхараш атта доацила дикa кхетаду оаха, — яхаш дуац цо дIахо. ХIанз шоашта на гой шоана лаьтта сакхо тара да. Кiезига къахьега дезац из юхаметтаоттаде. Тоадича а из тайпа лаьтта дIаеца ,раьза хилицар хьалха кооперативаш. Тахан лаьччахьалихено ньча решенеца экономически хьал-торо лаьхьара тержа тIабохийг. IаIдане оахкалаш йоахаш юрта боахна эша лаьтташ толхадеш йола организацеш вердача законах декхарийла а дагь эзе юхаметта оттадеш ГДР централни лаьтта фонде доаттIаш дола ахча дIачутела. ХIанз хIара предприяте кулгалхой уйла е эзаш хул шоаш болх дIаболабалехье, лакхбу цар бехктохкам. ХIаьта юртбоахама кооперативашта хIара юхаметтаоттадаьча лаьтта гектара лаьрхIа процент йоацаш пхе шера кредит лу пачахьалкхено.

Къаьнарта немций кица оал: «Цхьа шу хьалха уйла йой кха дIаде, хIаьта итт шера лоарийе гa дIайогIа». ГДР «тха эрий лада» аьле йiн йоккхаш. дIадийнар хьа ца хулаш даьда латташ дийнлаш датт.

И. КУБЕЕВ, АПН соб. корр.

Берлин.

ЮРТАРА ШКОЛА

МАССАНЕ А ХЬИНАР ВIАШАГIТЕХАЧА

ХIама хьакхолача къахьегамта дешархой кийчбелга вIашатIехьдоакха дурдаац хIара дешархо ма-хулла дукхагIа общественно-пайдене балха юкъеуззаш цахилача. Вай хана дешар хьехарей кхетам баларей процесса дийна дакъа а хиина дIаэттаб хIама хьакхоала къахьегам.

Масала, белгалбаккхаа дика дIаоттабаьб дешархой производственни бригада болх Карабулакерча № 1 йолча школе. Цу бригада доакъошхоша Кирова цIерагIча колхоза ехапаша хьалхеду тайп-тайпара баьццарваш, салкараш леладу, школа чуйолча цIагIа ремонт ю, мебель тоаю. ДIадахача шера кхотех цу бригадо республике яхоагIа моттиг дьяккхар. Дешархой цу коллективна звеньевой болх ма-боаттIа дIаоттабара дукха хьахьыйтад классах араха бу болх вIаштIехьбоаккхар волча, школа партийни организаци секретаро В. А. Артеменкос.

Дешархой къахьегама урокаш чакхйоалаш а болх беш а хул дешара мастерскеца школана дьякъоастаьнна лаьттан участкеи. Кхуьш боагIараш дешара шера юкъе уза царна дулургдолча кийдолча балхашта а. Иштта, сохна цар гулдир 50 тони тиша аьшк, ши тони гергга макулатура. Цхьа тони соигIа дарбан баьцаш. Дале а, цунах кхоачаш баь Iе йиш яц. ХIама аьлча къахьегама кхетам белара цу формаша беррига дешархой чулоацаш. Цул согIа, дукхагIча даькъе уж тайпа балхаш ахкан заналахь мара чакхдаха йиш яц.

ХIаьта школа балхах болча партен правительствай социализмо хьалхашка оттадаьб керда доккха декхар — школе хьае ева бIарччача шера болх беш йола дешархой къахьегама коллектив.

Карабулакерча школе из декхар кхоачашде болалуш датт. Укхаза дукхагIа теркам тIааьхийта болабеннаб къахьегама урокий декала. Из предмет хьехара боарамах тIайша да къахьегама кхетам балара болх бериат хьадешаш хулга.

...Тхо уроага хьажа долх. Мастерске аттача столярни верстакашта юкъе латт пхелагIча классе деншш вола тIьо гергта хIаьн. Царна дIатIаIхьежача хкетаде хала дац болх дIаболабе цар са ца тулита. Гуш дар юххьаце а деша хьехархочо берий теркам ше яхачоа тIа ца оае дийача дисциплинага дала дог доацилга. Хьехархочоа Лысенко Николай Васильевича дика йовз берий оалалаш. Цудухьа цо хье ца луш берий хьас езаргIолча оатхала чертеж хьал а алле, из дешархоица «Iоешна» волалу. Чертежа тIа хьоаш цар цхьана къоастаду цу оатхаш тайп-тайпара боарамаш, балха пхаи оттао. Цул тIехьагIа хIаравар шийна балха чертеж а оттаь, эшаш йола инструмент а хьийце оатхал хьае отт. Урок чакхьалалца хIара дешархочо тIаводаш. Эшача хана новкъостал деш хул Николай Васильевич.

ЙоккхагIйолча классаш дешархоех кIаьнкаша Iомаю автомобиль, хIаьта йоIIгаш Iомалу хIамаш тега. Цул согIа, уж гурахьа деша школе юкъедоаладе лерхI «Сунжа-нефть» НГДУ предприятешка дешархоша производственни дешар Iомадела. Цуна кувзаденна школан вежидьехарой къахьегама коллектив социально-педагогически гIулакхаш вIашта леладара лаьрхIа шин оттаеш я.

Кхуьш боагIача тIехьен сакхетам чу къахьегамхой сий лакха эоттадара чIоагIа берият доалаш хIама да уж хан-каналь толашагIболча болхлошка вIашагIетталулга вIаштIехьдаккхар. Дика чакхдаьлар дукха ха йоацаш школе хиина цу тайпара вIашагIкхетар. Цу гIанара вIашагIкхетар. Цу дийнахьа дешархой болча хьоапагIа вешвар мехкадьетта доакхача цеха мастер Н. П. Летников. МугIарерча операторгара дIаволаеннa дакхарча класса мастерга дIаккаьчача Николай Павловича дешархоша дийцар НГДУ хьахклара исторех, укхаза этгара дьаяла мехкаьетта даккIа болабеннарех. Иштта цо дийцар шоай коллективна къахьегамца толамех, цул дегIахара перспективах.

Школе кулгалхоица ше къамаьл деш цу къьанача болхлочо белгалдаьккхар, шоаi боккха лоархIам болаш да кхуьш боагIараш коммунистически дог-уйла долаш хьалкхебара педагогиш производственникаш шоай хьинар вIашагIтохар. Аз кхараш а, лаьар цо, мехкадьеттатоайн дешархойн вIашаг тартaузаш йола мероприятеш.

Вакъхув Николай Павлович. Тахан педагогаши производственникаш айха кхоттабенна ца яхача бергбац. Боаккхагдараш декхарейла ба нагирхоша къахьегаме шоай моттиг хьалахара гIоде.

Школана цу тайпара гIо къьастта чIоагIа еш хIама хьакхоллача къахьегама дешархой кийчбара хьекъехьа партен правительствои школа хьалхашка оттадаь декхареш ма-хулла дизагIа кхоачашдара. Уж кхоачашдела Iалашдулургдац массане а хьинар вIашагIа ца тохача.

М. ФРОЛОВ.

А. П. Чеховна хетаяь выставка

ДIадахача шера боккхача толамца чакхьаьлар Москве Генрих Гейнеца хетаяь шиабузон-германски выставка. Цунна иштта СССР Пачхьалкхен литературни музей ФРГ йоахьийт Iалаьмате дахача эрсий писатела Антон Павлович Чехова лахарени творчествах дуьцаш йола уникальни экспозицеш.

Мах баь варгоацаш а Чеховi ше лаьль кхо рукопись: «Шведски цIихеторг» аьлча оагIош тIа а язда дола тетрадь. «ЖIалиг а долаш йола зама» лист, «Кхо йиша» яхача пьеса йоалагIча анта автограф... Уж хIамаш уникальни хилар шеко йоацаш да. Ховш ма дий, ше язъя хIама арайхьача, Чехова рукописаш дIайоахаш хиннa хилар, геттара кIезига я цуя юхейисараш. Уж кхоашхе шедаьр ФРГ, дIайохьийт Пачхьалкхен литературни музея.

Выставка дIахьоккхаргIолча Дюссельдорфи Майнци яхача городий бахархошта бIаргагургда иштта Антон Чехов дийна хиннача хана дилла массехк портрет, масала, Валентин Серова ядаь портрет (1902 шу, акварель). Из да цун творчески кхаш эгтара тоаденнача хана дилла писатела эгтара дикагIа долча портретех цаI.

Теркам тIаоэаш да выставка экспонаташта юкъера дукха сурташ, цу даькъе театр гастроле дах Крыме хиннача хана цар писатела денна артистий автографаш а тIа йолаш дола Московски художественни театра эгтара хьалхарча труппа снимок а.

Стенда тIа — из дийна волаш арайийна Чехова хьайхара книжкаш. Сборникаш «Мельпомена фаьлгаш», «Къоврол дуьцараш»... Выставка цхьаьнка раздел — Чехова произведеней иллюстрацеш. Царна юкъе да писатела шийна эгтара дукхагIа дезаш хиина «Каштанка» Д. Кардовска деша сурташ.

ЧеховгIар дезалах дуьцарга да писатела веший Михаила акварелаша, хIаьта иштта цун йиший Марий этюдашка а, — ЧеховгIар дезал бахаш а салоIаш а хиначa моттигий — Мелихова, Гурзуфа, кхьча моттигий пейзажашца. Хоза а хеташ хьежаргба писатела ше деланача хIамашка.

Выставка дуьцарела эрсий культура гIорбаьннача векалашцарча — Толстойцарча, Горькецарча, Бунинцарча, Куприяцарча, Шаляпинцарча, Чайковскецарча, Рахманиновцарча, Левитанацарча, Серовцарча Чехова доттагIалах.

ФРГ йохьийт иштта А. П. Чехова произведеней издани, цу даькъе сочинений письмоийн Бизза гулдам («Художественни литература» яха издательство).

Людия КЛЯШКО. (АПН).

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Вайнахъа юмор

ПХЬА ХЬАРЧАР

МоцагIа-моцагIа, гII елла топ а йолаш, хьин уллаш тури, теичен, шалтеи долаш, кIьадеина, къацар а даьина, ший коа юкъе дахча доаккхаш воалдаш хиннав цхьа ловнаро. Цо дахчах дис массаза тех, гII йоллаш йола топ фоартах кхеташ хиннай. Из сурт зийна, юхе гIолла тIехволлаш волча цхьанне хаьттед:

— Яьй, къонаха, фу леладу Iа? Из гII йоалла топ Iо а лаьккха, хьин уллаь тури, теичен, шалтен Iо а дахли дакхха ма етаций Iа из лахча?

— Дьра, новкъост, — аьхад доамароо, — боккха бела ба хьона аз хIама токхар. Пхьа ма хьаьрчабий сох! Вiи шу да ца сесаг ед да маьре яха, хIаьта со дийна а волаш модла кхьчуница цун мах бе туташ ваI!

ТОПАХ ТИННА САЙ

— Цетара цхьрая керта тIа а тиила, белаш тIа цIаста кIудал а лаьца со шоадагахьа йоадаш бIаргаьйча мишта хетар хьона? — хаьттад цхьан сесаго ший марага.

— Даьлахи тьохи валла со, моаьха сердал йоагIа яхаш со ца хуларе! — аьннад мара. — ХIаьта туха ма лаьнг вира тIа а дилла, ловман боса гIолла воагIаш со вайча, хьона мишта хетар?

— Хьохи даьлаза аьлла со, топах тинна боагIа сай ба яхаш со ца Iаре. — аьнад сесаго.

ХЬАЛХАГIЕ IОМАДАЬДАЛАРЕ

— Сона хозаш хьо ялх Iахе, е шалта теха из корта дIа хьа бехийта, — аьнна хиннад ший сесаг шиш болаш Iомае дагадеха, из кхьча хана а деш хиннад аьнна хезача цхьан маро.

ЖIаьли кастта юха а Iаьхад. ХIаьта сесага хьалхьинна ший доан кхоачошдe дагахьа, сихха беттара шалта а яьнха, цун корта дIобахийта дагахьа жIалена тIатоссаденнав мар. Кертах тоха аьнна лостаь шалта, жIале цIогах кхийттай.

— ХIанз тIехьа да из дIадийнар мара тIадаьнни моттиг яц, — аьнад сесаго. — Хьургдар хьона Iа хьалхагIе а Iомадьдаларе, хIана цхьа дош аьлча а тоьргдар!

МАЬКАРА ЦОГАЛ

Бага къахат а делла додаш хиннад цхьа цогал.

— Мича дода хьо, цоги? — хьаьтта хиннад фуьтагIа даь а цуьна хулам де дагадехача мецача берзо.

— Дьра дода юртарча жIалешка сайла шин-кхо тоIам я аьнна ерчаьхат а ейтиа! — аьннад берзо лелаьдер кхетадаьча цогало.

— Со а йоагIа хьоца, — аьнна, боро уьуа а яьнна, дераш юрта юхехааьчета, цогало аьннад: «Даьра, бутт хьалбаьлалца сон марха да».

— Хьадa хIаьта хьайгаре къахат согa, со-м йеца я,— берзо а аьнна, цогал юхасецад, хIаьта боро майрра юрта чухкай.

ХIанз фу хургда-хьогI укхох яхаш, цогал йоархIашта юкъе дIатеба дукха ха яладехьа мотт ора а баьккха, хьалха удаш боран тIехьа доагIаш жIалешна хиннад.

— Айа, ма боля, — аьннад цогало, уж шийна юхегIолла тIехледхаш, — дIахьокха царга хьайгара къахет!

— Э-э цоги, — аьхад берзо, — дьра тахан из деша уйла йолаш ма-дац хьона ераш!

АЗ ИЗ ДОРЕ-М...

— Аз из доре, ма гIар-тата оттадергдар оаш! — аьхад дIанихабаь хьалаьца устагIа а баьна, шоашта дика хьета дагахьа боахкш бола ма Iуй бIаргабайнача берзо.

ФУ АЬККХА ДА ХЬО?

— Фу аьхха да хьо? Сен денад хьо укхаза? — аьннад шкала динех кхета дог эттача берзо.

— Къаьна я со, хIама хазац сона, лерга юхе хьатIаел сона! — аьннад из кхетадаьча киквло.

Цу гIулакха чIоагIа эгIазъяьна борз, багара ипараш а ца хадийташ, ялкерий кIал дIаэтта хиннай ивиала. ХIаьта вокхо фоарта юххера лаьца хьал а айь, лаьттах теха цунах цицкхой дьйд.

ДIаяздир МАЛЬСАГОВ АБУ.

ВIАШАГIКХЕТАР

Цу сарахьа Алхан-Калински юкъерча школе хиннараш чIоагIа дог айдечна бор. ВIашагIкхийтта бар хьалха из школа яьнха хиннараш. Дукха ба укхаза шоайла бовзе, дукха беза йовкъостий. ЮнусовгIар векарий Селими Хьамзети, Едриевгiар Янкарий Аьсетя Айсети, Яннарий, школа тIехдина дешаш чакх а яьккха институташка деша оттар. Царех цхьаннех — Аьсетах — дор хиннай, хIаьта Айсет — юрист я. ХIанз шиьккхе а дукха езача шоай республико цIа а баьхна лоархIамеча участкашка бола беш я. Селим тIехдина дешаш лакхера тIехжа училища а яьккха политбаькало а волаш къона бIухой кхебеш ва, хIаьта Хьамзат дукха ха йоацаш эскарера цIа а вена механизатор а волаш юрта боахаме къахьегаш ва. Цул согIа, Хьамзат юртбоахама институте деша вaха кийчлуш а ва. ВIашагIкхетаре баьхна хилар Ермоловски ДОНа балха хьахале лелаш вола Аздамиров Алихан, тайп-тайпарча вузашка деша бага студенташ: Вакуленко Александр, Индербиева Луиза, Курбанов Суьпьян, кхыбараш.

Цу сарахьа вIашагIкхийтта хиннараша бийцар шоай хиина хьехархой, дукха дIайха дешаш аьлар царех лаьца. Школе деша багIача лакхерча классашкарча дешархошта дийцар институташка деша оттара бокъонех, студенчески вахарах а шоай балхах а лаьца.

Ц. ЯРАГИЕВ.

КЕРДА УНИВЕРСАМ

СССР-а Лаьхехьарча Совете долча хоршашка кийчлуча хана дика совгIат дир Назране бахача нахa. Укхаза хьайийдай керда универсам. Цига дика дIанийсъяй бакалейни гастрономически, кондитерски, маьхха, кхьйола отделаш, расфасовка ю цех. Цига болх беш ва 16 саг. ХIаране ше шийна эшаш дола товар тьахарна йиш йолаш я из тика.

Сайрда, шора, хоза кийчъяь я тика лалаш, хIаркарча хано дIа ма-деххара йола оборудовани я летташ.

— Дуьхьашха городе хьаьийла я цу тайпара йола универсам. Наха культурно гIулакх де вIаштIехьдовлийтаргда цо, — йоах универсама заведующе, торговле заслуженни балхахочо Барахоева Раисас. ХIара бетта бахача нахага оаха доккаргда бIаь эзар совгIа сома маьха кхачан товараш.

А. САГОВ.

Массаза а берашца

ВорхI шу хьалха грозненски веучилище спортфак а яьккха № 2 йолча Курчалоевски школе балха вера Сулейманов Имран.

Йокхо ца еш, тесса йита яр школера спортмайда, йоацаш яр эша инвентарь. Бе безаш хинвар дукха болх бар.

Имран гIулакх тIехьа ца доаккхаш волалелар кхоачамбоацараш дIадаха. Цу балха дешархой нитье а эза хьайир волейбольни майда, футболах ловза моттиг. Царна новкъостал дир «Курчалоевский» совхозерча шефаша.

Тахан дика спортивни зал, майдаш, эша спортивни инвентарь йола школа районе дикагIчарех лоархIаш я. ХIаьта дешархоша спортивни къовсамашка доакха толамаш а да доккхал де йиш йолаш.

1975 шера районе хиннача къовсамашка дешархоша «Тюарсна бургац» яха приз яьккхар. ХIаьта 1979 шера ше — ший лоIамагIа хIалтохара латаш хиннача дешархоша хьалхара моттиг а яьккхар районе.

З. ХИЗРИЕВ, тха штатера воаца корр.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 МАРТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка а aIаотта».
9.00 — [illegible]
9.30 — «Гургал бетта саьлт».
10.00 — «Советски Союз гIулакх деш во!».
11.00 — [illegible] Художественни фильм.
12.30 — «Юртара саьлт».
13.30 — Музыкальни киоск.
14.00 — «Спортлото» тераж.
14.15 — [illegible] Документальни фильм.
15.15 — А. Глазунов. «Раймонда» [illegible]
15.50 — «В доме на [illegible]» [illegible]
16.00 — [illegible]
17.30 — Мультфильмий программа.
18.00 — [illegible]
18.40 — [illegible]
19.30 — [illegible] Куба — США. [illegible]
21.00 — «Ха».
21.35 — Останкинерча концертни студено эстрадни программа. [illegible]

II ПРОГРАММА

9.00 — Документальни фильмий программа.
9.45 — [illegible] выставка.
10.30 — [illegible]
10.50 — [illegible]
11.10 — «Туйрадара почта» [illegible] музыкальни программа.
11.40 — [illegible]
17.40 — «Радуга». [illegible] Венгерски Халкъа Республика.
18.10 — «Кинопрограмма».
18.15 — «Спорт-клуб» [illegible] передача.
18.40 — «Ну что же ты, папа?» [illegible] художественни фильм. 3-гIа серя (ГДР).
19.00 — Передачай программа.
19.05 — [illegible] Телевизионни фильм-концерт.
19.20 — КПСС ЦК [illegible] Пленума решенеш — [illegible]
19.30 — «Саги законаш».
19.50 — Городан Грозне Ленински района [illegible]
20.00 — «Бойса дьаьхала хийла шун, бераш!».
20.15 — [illegible] программа.
21.00 — [illegible]
21.40 — [illegible] Художественни фильм (Венгри).

11 МАРТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — ГуйренагIа гимнастика.
9.05 — Мультфильмий программа.
9.35 — [illegible] художественни фильм.
14.30 — Кердадараш.
14.55 — «Юртара вахар». [illegible] программа.
15.50 — «Шахматни школа».
16.25 — Эрсий мотт.
16.55 — [illegible] Телевизионни очерк.
17.25 — «Сахьердаме стартана».
18.00 — [illegible]
18.30 — [illegible]
19.45 — [illegible]
19.55 — «Саги законаш».
20.00 — [illegible] СССР Союза [illegible] — К. Чапек.
21.00 — «Ха».
21.30 — Фильм-спектакль [illegible]

II ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа.
9.10 — [illegible] фильм.
9.40; 9.40 — История. 4-гIа класс. «Христофор Колумб» [illegible]
9.55 — М. Лермонтов. [illegible]
10.10 — Английски мотт. 10-гIа передача.
10.40; 11.40 — Н. Н. [illegible] Л. Н. Толстой. 9-гIа класс.
11.10; 14.15 — Физика. [illegible]
12.30 — Студенташта — заочникашта. Лекцеш математика. I курс.
13.00 — [illegible]
14.40 — [illegible]
15.05 — [illegible]
16.15 — [illegible]
17.00 — Передачай программа.
17.05 — [illegible] (гIалгIай меттала).
17.35 — [illegible] Документальни фильм.
18.00 — [illegible] (эрсий гIалгIай меттала).
19.00 — [illegible]
19.05 — Литературни дийцараш.
20.00 — Спортивни программа: [illegible] СССР [illegible] «Динамо» (Москва) — «Спартак» (Московски область). [illegible] — «Бойса дьаьхала хийла шун, бераш!» яха передача.
21.00 — Документальни фильмий программа.
21.40 — Телевизионни художественни фильм.

РАДИО

10 МАРТ

6.00 — [illegible] Советски района передача (нохчий меттала).
6.56 — Ахбараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача газетий обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Къонаш» яха радиожурнал (эрсий меттала).
8.56 — Ахбараш (эрсий меттала).
10.20 — [illegible] передача (нохчий меттала).
11.00 — Музыкальни передача (эрсий меттала).
11.00 — [illegible] (гIалгIай меттала).
14.20 — [illegible] (эрсий меттала).
14.00 — «Кавказа вахар» яха радиожурнал (эрсий меттала).
15.30 — [illegible] Концерт (гIалгIай меттала).

11 МАРТ

6.00 — «Юртара вахар».
7.00 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.22 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — [illegible] радиожурнал (эрсий меттала).
8.45 — Лирически [illegible] концерт (нохчий меттала).
9.15 — «Пятилетка — [illegible]» [illegible] (нохчий меттала).
9.20 — [illegible] Грозненски района «Кулаевский» [illegible] передача (нохчий меттала).
9.45 — [illegible] (эрсий меттала).
10.00 — Передачай программа [illegible]
10.05 — [illegible] беседа (нохчий меттала).
10.15 — [illegible] радиогазета (нохчий меттала).
10.35 — [illegible] (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоалаш Грозне морхаш а йолаш, пхьайолча хана догIа а дилхаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилар фегара температура республике 2—7, Грозне 4—7 градус йовхая йолаш хилар тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурин отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-26; письмой отдела — 3-74-66; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-66.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-26; отдела писем — 3-74-66; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-66.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05063 «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1524.